

Strategia terytorialna

Partnerstwo

**Obszar funkcjonalny
wschodnie powiśle**

MIASTO I GMINA
DZIERZGOŃ

MIASTO I GMINA
PRABUTY

GMINA
GARDEJA

GMINA
MIKOŁAJKI POMORSKIE

GMINA
RYJEWO

GMINA
STARY DZIERZGOŃ

GMINA
STARY TARG

Strategia terytorialna

Partnerstwo

**Obszar Funkcjonalny
Wschodnie Powiśle**

Strategia terytorialna

Partnerstwa - Obszar Funkcjonalny „Wschodnie Powiśle”,

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół redaktorski

Grzegorz Dudzik (ZMP), Janusz Kardasiński (ZMP), Bohdan Skrzypczak (ZMP), Mirosław Olczak (ZMP) przy współpracy Krzysztofa Fedoruka (UMiG Prabuty) oraz Grupy Roboczej partnerstwa.

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” poprzez bezpośrednie doradztwo ZMP w strategicznym planowaniu rozwoju 38 partnerstw samorządowych, ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego, wzmocnienie zdolności gmin i powiatów do podejmowania przemyślanej i celowej współpracy oraz planowania kompleksowych przedsięwzięć aktywizujących potencjał obszaru partnerstwa i budujących jego rozwój.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla ponad 370 partnerskich gmin i powiatów z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie strategie terytorialne oraz pakiety przedsięwzięć podnoszące jakość życia mieszkańców.

Projekt „Pilotaż Centrum Wsparcia Doradczego” realizowany jest w okresie od września 2020 do marca 2022 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2021 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

Miasto i Gmina Prabuty

Gmina Dzierzgoń

Gmina Mikołajki Pomorskie

Gmina Stary Targ

Gmina Stary Dzierzgoń

Gmina Ryjewo

Gmina Gardeja

Skład Rady Partnerstwa

Jolanta Szewczun - Burmistrz Dzierzgonia - **przewodnicząca**

Marek Szulc - Burmistrz Miasta i Gminy Prabuty - **koordynator projektu upoważniony do reprezentowania partnerstwa w ramach kontaktów roboczych**

Maria Pałkowska-Rybicka - Wójt gminy Mikołajki Pomorskie

Wiesław Kaźmierski - Wójt gminy Stary Targ - **zastępca przewodniczącej**

Marek Turlej - Wójt gminy Stary Dzierzgoń

Sławomir Słupczyński - Wójt gminy Ryjewo

Kazimierz Kwiatkowski - Wójt gminy Gardeja - **zastępca przewodniczącej**

Skład Grupy Roboczej

Miasto i Gmina Prabuty - Krzysztof Fedoruk – **koordynator**,

Gmina Dzierzgoń - Aleksandra Kun, Agata Pask

Gmina Mikołajki Pomorskie - Marta Zarańska,

Gmina Stary Targ - Paulina Skalmowska,

Gmina Stary Dzierzgoń - Sabina Lipińska

Gmina Ryjewo - Marcin Dmitrzak,

Gmina Gardeja - Sławomir Pulkowski.

Spis treści

1.	Synteza diagnozy i założenia do strategii	8
1.1.	Wprowadzenie.....	8
1.2.	Metodologia i wykorzystane narzędzia	9
1.3.	Synteza diagnozy i założenia do strategii	11
1.3.1.	Charakterystyka gospodarcza Partnerstwa.....	13
1.3.2.	Sytuacja demograficzna	15
1.3.3.	Co o obszarze partnerstwa myśli młodzież?	16
1.3.4.	Silne i słabe strony w opinii mieszkańców	17
1.3.5.	Potencjał Rozwojowy Partnerstwa	18
1.3.6.	Analiza potencjałów	20
1.3.7.	Analiza Barrier.....	22
1.3.8.	Determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa	23
1.3.9.	Profil partenrstwa	24
1.3.10.	Kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji i współpracy	24
1.3.11.	Podsumowanie	25
2.	Cele Partnerstwa	26
2.1.	Misja Partnerstwa.....	26
2.2.	Wizja Partnerstwa.....	26
2.3.	Cele strategiczne i operacyjne Partnerstwa	27
3.	Projekty	52
3.1.	Wprowadzenie	52
3.2.	Projekty strategiczne	55
3.1.	Projekty uzupełniające	70
4.	Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii	76
4.1.	Wymiar organizacyjny zarządzania strategią	76
4.2.	Aktualizacja strategii.....	81
4.3.	Procedura wyłączenia/rezygnacji z uczestnictwa w partnerstwie	82
5.	Wymiar merytoryczny zarządzania strategią	83

5.1.	Wymiar społeczny zarządzania strategią.....	83
6.	System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii	84
6.1.	Wskaźniki realizacji strategii.....	85
6.2.	Monitorowanie i ewaluacja procesu wdrażania strategii	87
7.	Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych.....	89
7.1.	Kluczowi interesariusze	89
7.2.	Badania i ankiety.....	90
7.3.	Partycypacja społeczna na etapie wdrażania i oceny strategii	91
8.	Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania dla poszczególnych projektów	92
8.1.	Programy krajowe	93
8.2.	Program regionalny - Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027.....	94
8.3.	Pozostałe źródła finansowania	95

1. Synteza diagnozy i założenia do strategii

1.1. Wprowadzenie

Strategia terytorialna Partnerstwa **Obszar funkcjonalny „Wschodnie Powiśle”**, definiuje kluczowe wyzwania dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru Partnerstwa, wynikające z istniejących uwarunkowań społecznych, ekonomicznych, środowiskowych i infrastrukturalnych, będące podstawą jego konkurencyjności.

Dokument został opracowany w ramach projektu **Centrum Wsparcia Doradczego** na zlecenie Ministerstwa Funduszy i Rozwoju Regionalnego. Materiał został zredagowany przez ekspertów Związku Miast Polskich, we współpracy z członkami Partnerstwa.

Celem dokumentu jest określenie pożądanych **kierunków rozwojowych Partnerstwa**, mających na celu poprawę jakości życia jego mieszkańców. Strategia jest wynikiem podjętych decyzji strategicznych – analizy potencjałów, wyboru kluczowych kierunków rozwoju i skupieniu interwencji na wyzwaniach, wypracowanych w prowadzonym wspólnie procesie partycypacyjnym. Efektem tych prac jest propozycja celów strategicznych, operacyjnych oraz projektów, w tym projektów, które uznane zostały za strategiczne.

Niniejsza Strategia terytorialna przewidziana **na lata 2022-2030** ma być **podstawą do wyboru projektów i inwestycji do przyszłej realizacji**; w oparciu o wyznaczoną wspólnie misję, wizję i cele Partnerstwa.

W opracowaniu uwzględniono:

- dostępne dane analityczne/statystyczne,
- wnioski z przeprowadzonego procesu diagnostycznego.

Strategia składa się z **czterech zasadniczych części** (tj. diagnostycznej, strategicznej, wdrożeniowej oraz opisującej proces partycypacji społecznej).

W części diagnostycznej syntetycznie przedstawiono najistotniejsze wnioski wynikające z przygotowanego wcześniej **Raport diagnostycznego - Portret partnerstwa - Obszar funkcjonalny „Wschodnie Powiśle”**, ukazującego deficyty, potencjały, bariery rozwojowe, kluczowe kierunki interwencji. Część strategiczna określa pożądane kierunki rozwojowe, przedstawione w formie misji, wizji i celów strategicznych, celów operacyjnych Partnerstwa. Część wdrożeniowa zawiera propozycję projektów strategicznych (wiązki działań) wraz z podstawowym opisem zawierającym m.in informacje o źródłach finansowania zaplanowanych działań. W części ostatniej opisano partycypację interesariuszy zewnętrznych oraz uspołecznienie strategii.

1.2. Metodologia i wykorzystane narzędzia

Niniejsze opracowanie jest wynikiem wspólnych prac Grupy Roboczej, doradców Związku Miast Polskich oraz interesariuszy. Prace strategiczne są zakorzenione w poprzednim etapie – tworzeniu raportu diagnostycznego, w ramach którego zidentyfikowano potencjały oraz bariery będące podstawą do ukierunkowania rozwoju. Prace nad częścią strategiczną trwały od kwietnia do września 2021 roku.

Przy opracowywaniu niniejszego dokumentu brano pod uwagę kilka zasadniczych grup źródeł oraz narzędzi i baz danych, tj.:

1. Wnioski wynikające z przygotowanego wcześniej **Raportu diagnostycznego - Portret partnerstwa - Obszar funkcjonalny „Wschodnie Powiśle”**, w tym w szczególności: zidentyfikowane potencjały obszaru partnerstwa; bariery, problemy, deficyty; determinanty rozwojowe obszaru partnerstwa; kluczowe wyzwania, kierunki strategicznej interwencji i współpracy.
2. Ogólnodostępne oraz dostarczone przez Partnerów zastane, dotychczas **istniejące dane, informacje i dokumenty** o charakterze strategicznym, analitycznym, statystycznym.
3. **Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL** - baza statystyczna pogrupowana w kluczowe kategorie i obszary rozwojowe skupione wokół trzech wymiarów: gospodarczego, społecznego i środowiskowo-przestrzennego), specjalnie przygotowana przez Związek Miast Polskich, dostępna pod adresami: <https://partnerstwa.monitorrozwoju.pl> (MRL Partnerstwa), <https://gminy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Gminy) i <https://analizy.monitorrozwoju.pl/> (MRL Analizy).
4. **Komunikacja z interesariuszami**, ważny element współpracy i uspołecznienia z grupą dostarczającą wiedzy i informacji o sytuacji na obszarze Partnerstwa, zapewniając różnorodność wniosków i propozycji w trakcie procesu. Prowadzono komunikację z czterema grupami interesariuszy (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii). Pozwalało to na uzyskanie zróżnicowanych analiz, ocen i opinii w zakresie rozwoju Partnerstwa.
5. **Spacery badawcze**, narzędzie pomocnicze, w formie spotkań w terenie, prowadzone w okresie od czerwca do września 2021 roku. Głównym celem narzędzia było empiryczne poznanie kluczowych miejsc, związanych z potencjałami wybranych samorządów Partnerstwa.
6. Warsztaty **Grupy Roboczej** – cykliczne spotkania prowadzone w formie on-line, jeden, dwa razy w tygodniu, przy reprezentacji przedstawicieli wszystkich lub większości gmin, z zaproszeniem na te spotkania interesariuszy, z udziałem doradców Związku Miast Polskich. Spotkania te miały na celu wspólne ustalanie misji, wizji, celów, projektów.
7. Narady **Rady Partnerstwa**, jako cykliczne spotkania w formie spotkań on-line oraz spotkań bezpośrednich, średnio raz w miesiącu, odbywających się przy pełnej reprezentacji wójtów lub burmistrzów z Partnerstwa oraz doradców Związku Miast Polskich.

Skorzystanie z powyższych narzędzi oraz współuczestniczenie wszystkich stron w procesie diagnostycznym oraz strategicznym pozwoliło na sprawniejsze i

efektywniejsze zarządzanie procesem na zasadach współodpowiedzialności i współdecydowania.

1.3. Synteza diagnozy i założenia do strategii

Partnerstwo „Wschodnie Powiśle” zostało utworzone na podstawie listu intencyjnego z dnia 23.09.2020 r. podpisanego przez siedem gmin:

- Gardeja- gmina wiejska (powiat kwidzyński),
- Prabuty- gmina miejsko-wiejska (powiat kwidzyński),
- Ryjewo- gmina wiejska (powiat kwidzyński),
- Dzierzgoń- gmina miejsko-wiejska (powiat sztumski),
- Mikołajki Pomorskie- gmina wiejska (powiat sztumski),
- Stary Dzierzgoń- gmina wiejska (powiat sztumski),
- Stary Targ- gmina wiejska (powiat sztumski).

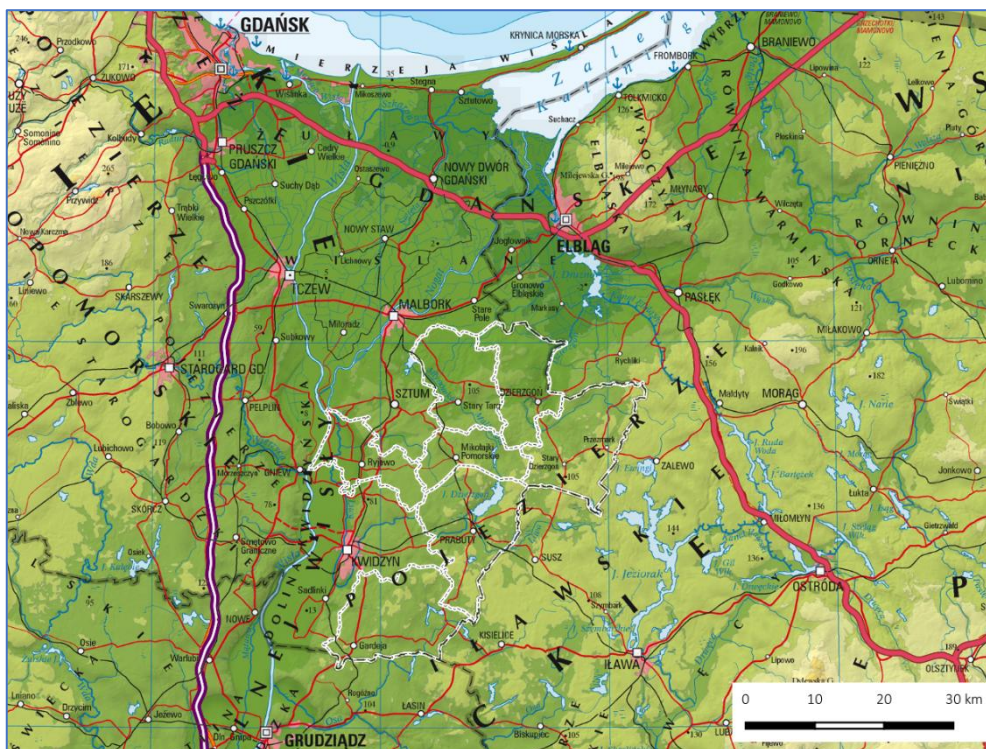
Wstępnie zadeklarowane cele partnerstwa:

- Przeciwdziałanie marginalizacji obszarów szczególnego zagrożenia wykluczeniem w tym szczególnie terenów popegeerowskich,.
- Podniesienie jakości opieki nad osobami starszymi, wykluczonymi oraz jakości opieki zdrowotnej.
- Dążenie do poprawy Infrastruktury, szczególnie infrastruktury drogowej.
- Wsparcie przedsiębiorców,
- Rozwój budownictwa mieszkaniowego – społecznego, komunalnego i socjalnego.
- Redukcja emisji gazów cieplarnianych - podejmowanie działań proekologicznych i inwestowanie w odnawialne źródła energii.
- Poprawa jakości edukacji.
- Poprawa atrakcyjności turystycznej.

Łączna powierzchnia terenu partnerstwa wynosi 1043,15 km² zaś łączna liczba ludności zamieszkujących obszar Partnerstwa wynosi 49 751 osób. Gęstość zaludnienia obszaru 47,69 osób/km² jest ponad dwukrotnie mniejsza w stosunku do średniej całego województwa pomorskiego jak i średniej gęstości zaludnienia Polski.

Obszar Partnerstwa obejmuje gminy wiejskie, których ludność stanowi ok. 56 % ogółu mieszkańców i gminy miejsko wiejskie, których ludność stanowi ok. 44 % ogółu mieszkańców obszaru. Tereny Wschodniego Powiśla to w przeważającej części obszary rolne i leśne oraz tereny o potencjale turystycznym.

Rysunek 1: Położenie Partnerstwa

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

Podstawą wyznaczenia obszaru funkcjonalnego Wschodniego Powiśla jest polityka przestrzenna województwa pomorskiego w perspektywie roku 2030, określona za pomocą modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej ustalonego w PZPWP 2030.

Według delimitacji, prof. Przemysława Śleszyńskiego, trzy gminy partnerstwa Obszar funkcjonalny „Wschodnie Powiśle” należą do obszarów problemowych społecznie: Dzierżoń, Stary Targ, Mikołajki Pomorskie, a jedna do obszarów problemowych społecznie i ekonomicznie - Stary Dzierżoń.

W skład Partnerstwa nie weszły miasta powiatowe tj. Kwidzyn i Sztum. Miasta te uczestniczą we wcześniej utworzonych partnerstwach Miejskich Obszarów Funkcjonalnych, których zadaniem jest, podobnie jak w przypadku projektu CWD, określenie zintegrowanej strategii rozwoju tych MOF w oparciu o zdiagnozowane problemy i bariery oraz wykorzystywanie ich potencjałów i szans rozwojowych.

Taki skład partnerstwa powoduje, iż nie posiada ono silnego ośrodka dominującego. Jednakże na obszarze partnerstwa znajdują się dwa małe miasta: Dzierżoń oraz Prabuty, które realizują w niewielkiej części funkcje dominujących centrów. Niezależnie od podziału administracyjnego i realizowanych przez każdą z jst zadań,

wyraźnie kształtują się związki funkcjonalno-przestrzenne pomiędzy nimi, a otaczającymi je obszarami wiejskimi.

Jednym z najważniejszych przejawów powiązań o charakterze funkcjonalno-przestrzennym są dojazdy do miejsc pracy. Obszar Partnerstwa charakteryzuje się ujemnym bilansem miejsc pracy, co oznacza, że więcej osób jest zmuszonych wyjeżdżać do pracy poza OP, niż do niego codziennie przyjeżdża korzystając z infrastruktury komunikacyjnej OP.

Partnerstwo spaja bardzo mocno wspólna wizja rozwoju oparta na współdzieleniu obszaru o walorach turystyczno-ekologicznych, która jest trudna do zrealizowania przez poszczególnych partnerów, zarówno indywidualnie jak i w ramach istniejących podziałów administracyjnych. Na poziomie misji partnerzy wykazują w swych dokumentach strategicznych bardzo dużą zbieżność stawiając na zrównoważony rozwój, działania na rzecz przedsiębiorczości i ochronę środowiska naturalnego.

1.3.1. Charakterystyka gospodarcza Partnerstwa

Kluczową gałęzią gospodarczą na terenie partnerstwa jest rolnictwo (w tym duże powierzchniowo gospodarstwa rolne skupiające się przede wszystkim na produkcji roślinnej, w mniejszym stopniu hodowli zwierząt m.in. przedsiębiorstwo rolne w Cieszymowie gm. Mikołajki Pomorskie oraz w gm. Stary Targ). W każdej z gmin partnerskich funkcjonuje co najmniej jedno gospodarstwo rolne o powierzchni pow. 500 ha.

Obszar Partnerstwa cechują znaczne deficyty w zakresie świadczenia usług dla mieszkańców, a ich niwelowanie stanowi element niezbędny do wykorzystania szans rozwojowych OP.

W najwyższym stopniu mieszkańcy korzystają na terenie gmin zamieszkania, z usług związanych z edukacją podstawową i opieką nad dziećmi (w 91%), podstawową opieką zdrowotną (w 80%), ofertą handlu detalicznego w odniesieniu do podstawowych zakupów (w 84%).

Stopień korzystania z usług na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych przeciętnie dla całego OP, wynosi jedynie 45%. Wysoki stopień dostępności tych usług jest zapewniony w Mikołajkach Pomorskich, Ryjewie (po ok.90%) oraz w Prabutach (70%).

Bardzo niski jest stopień korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej – według szacunków urzędów gmin, ponad 75% usług specjalistycznych jest udzielanych poza OP.

Wyniki egzaminów na poziomie prowadzonym przez samorządy partnerstwa (w porównaniu z wynikami wojewódzkimi) wskazują na znacznie słabszą jakość edukacji na obszarze partnerstwa w stosunku do średniej wojewódzkiej. Oferta edukacji ponadpodstawowej jest zaspokojona jedynie w 14% w skali Partnerstwa. Na podobnym poziomie pozostaje stopień korzystania z usług prawnych (13%) zaś oferta związana z podwyższaniem kwalifikacji, kursów i szkoleń szacowana jest na ok. 20%.

Usługi związane z rozrywką i kulturą popularną są zaspokajane na OP jedynie w nieco powyżej 30% i sytuacja ta dotyczy głównie miast partnerstwa.

Jako niski należy ocenić stopień dostępności imprez sportowych. Ogółem najwyższy stopień korzystania z usług w gminie zamieszkania, występuje w gminach Prabuty (średnio 57%) oraz Dzierzgoń (śr.51%). Względnie wysoki przeciętny stopień korzystania z usług zadeklarowano również w gminach Mikołajki Pomorskie (37%) oraz Ryjewie (35%) i Gardei (śr. 32%). W najniższym stopniu z usług w miejscu zamieszkania mogą korzystać osoby zamieszkałe w gminach Stary Targ (śr. 26%) oraz Stary Dzierzgoń (śr. 23%).

Najwięcej wskazań jako alternatywnego (poza własną gminą) miejsca korzystania z usług i oferty handlu (w I i II kolejności wyboru), dotyczyło Dzierzgonia (62), a następnie Prabut (44).

Znaczenie transportu oceniane z perspektywy dostępności usług i powiązań OP z otoczeniem, jest bardzo duże: 50,5 % respondentów ankiety, wskazało potrzebę poprawy połączeń komunikacyjnych i dróg. Równocześnie 54% respondentów negatywnie oceniło komunikację zbiorową na OP, a 52% połączenia OP z sąsiednimi miastami. Równocześnie z badania ankietowego wynika, że ponad 50 % respondentów dojeżdża do pracy poza OP, zatem zła jakość komunikacji zbiorowej wymusza konieczność korzystania z własnych samochodów, co najczęściej podnosi koszty dojazdu i ogranicza dostępność miejsc pracy dla najmniej zamożnych osób.

Analiza deklарowanych miejsc, w których korzystają z usług mieszkańcy Partnerstwa poza jego obszarem, wskazuje na dominującą rolę Kwidzyna – w przypadku 3 gmin jest on miastem I wyboru, w odniesieniu do 17-20 usług, w 2 innych w odniesieniu do 3 usług (razem 57 usług w 5 gminach), miastem II wyboru w 4 gminach w odniesieniu do 8 usług oraz III wyboru w odniesieniu do 10 usług w 3 gminach. Równocześnie należy wskazać, że powiązania komunikacyjne Kwidzyna nie pokrywają się w pełni. Sztum wskazano jako miasto I wyboru w 4 gminach: Dzierzgoń i Stary Dzierzgoń po 3 usługi oraz Stary Targ i Mikołajki Pomorskie odpowiednio dla 13 i 10 usług.

Gminy partnerstwa, konstruując indywidualnie polityki rozwoju, ustaliły wiele podobnych lub tożsamy celów strategicznych. Są one zaakcentowane w głównych dokumentach strategicznych – Strategiach Rozwoju. Wiele z ustalonych w strategiach celów strategicznych obejmuje zakresy spójne lub podobne dla wielu gmin partnerstwa. Wśród celów najbardziej spójne są:

- zagadnienia infrastrukturalne - modernizacja i budowa infrastruktury drogowej (w tym rowerowej) oraz budowa lub modernizacja infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej – występują w 6 na 7 dokumentów strategicznych. Podobnie jest z rodziną celów dotyczących rozbudowy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej
- zagadnienia związane z jakością edukacji obecne w 5 zestawach celów strategicznych
- promocja zdrowia i podnoszenie jakości służby zdrowia (także 5 gmin)
- kwestie poprawy stanu powietrza, kwestie OZE oraz sieci ciepłowniczych (jw.)
- zagadnienia wspierania działalności agroturystycznej (jw.)
- wsparcie infrastruktura działalności gospodarczej i atrakcyjności inwestycyjnej (jw.)
- ponad połowa gmin wskazuje także na zadania związane z efektywnością energetyczną i termomodernizacją budynków oraz na podnoszenie kwalifikacji i wsparcie przedsiębiorczości

1.3.2. Sytuacja demograficzna

Istotnym problemem OP jest zmniejszająca się liczba mieszkańców. Choć dynamika nie prezentuje się źle na tle całego kraju- wg GUS okresie 2010 do 2019 ogólna liczba mieszkańców OP zmniejszyła się o 3,3% (nie jest ona jednolita we wszystkich gminach wchodzących w skład Partnerstwa) to problem staje się bardziej skomplikowany, kiedy całą populację podzielimy na kategorie:

- ludność w wieku poprodukcyjnym- wzrost o 39%
- ludność w wieku produkcyjnym- spadek o 7%
- ludność wieku przedprodukcyjnym- spadek o 16%.

Najbardziej niepokojący w kontekście perspektywy rozwoju jest spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Następstwem dużej wartości tego wskaźnika może być szereg problemów utrudniających rozwój OP:

- dalszy spadek popytu na usługi publiczne adresowane dla młodych mieszkańców,
- wzrost popytu na usługi opiekuńcze dla starszych mieszkańców,
- spadek popytu na usługi komunalne,
- narastający deficyt pracowników na rynku pracy,
- spadek dochodów podatkowych i opłat,

- wzrost kosztów utrzymania infrastruktury i kosztów jednostkowych świadczonych usług.

Potwierdzającym powyższe negatywne wnioski jest wskaźnik feminizacji, który dla ogółu mieszkańców w analizowanym okresie nie uległ zmianie i wynosi 98,8 jednakże dla kategorii wiekowej 15 – 49 lat (wiek prokreacyjny) liczba kobiet zmniejszyła się o 8,2 %. Zarówno saldo przyrostu naturalnego jak i saldo migracji w okresie 2010 – 2019 jest ujemne a trend ma charakter rosnący, co gorsza w grupie wiekowej 15 – 39 jest ok. dwa razy większe niż saldo ogółem.

Taka sytuacja może spowodować wzrost kosztów jednostkowych utrzymania infrastruktury technicznej i społecznej a w konsekwencji wzrost cen świadczenia tych usług i dalszy spadek atrakcyjności OP jako miejsca zamieszkania. Dlatego jednym z najistotniejszych problemów OP powinno być zatrzymanie tej niekorzystnej tendencji a tym samym wykorzystywanie wskazywanych przez ludzi młodych czynników pozostania na terenie OP oraz przeciwdziałanie czynnikom skłaniającym do jego opuszczenia.

W kontekście demografii oraz badań społecznych warto zwrócić uwagę na wybór stosownych kluczowych przedsięwzięć, które powinny zostać podjęte:

- stworzenie strategii pozyskiwania inwestorów tworzących atrakcyjne miejsca pracy oraz strategii wsparcia osób otwierających i prowadzących działalność gospodarczą,
- lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem, drogi, które mogą wzmocnić możliwości kontaktu z aglomeracjami bez konieczności migracji a jednocześnie otworzyć obszar na budownictwo deweloperskie
- stworzenie atrakcyjnej infrastruktury i warunków życia mieszkańców: chodniki, ścieżki rowerowe, obiekty sportowe, aby zgodnie z opiniami z badań ograniczać słabe strony obszaru podawane jako przyczyny migracyjne
- lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna)
- działania na rzecz ochrony jakości środowiska w tym infrastruktura wod.-kan.
- działania na rzecz seniorów (infrastrukturalne i pozainwestycyjne)

1.3.3. Co o obszarze partnerstwa myśli młodzież?

W ocenie obszaru partnerstwa zdanie ankietowanej młodzieży jest podzielone, 137 osób uważa, że OP jest dobrym miejscem do życia, 109 osób ma zdanie przeciwne, 57 nie umiało zdecydować się na żadną odpowiedź.

Lista powodów, które skłaniają do opuszczenia miejsca zamieszkania jest nieco dłuższa (13 pozycji) od listy powodów, które zachęcają do pozostania w miejscu zamieszkania (11 pozycji). Jedynie działania i jakości pracy samorządu lokalnego pozostają bez wpływu na decyzję o losach młodzieży.

Jako powody do pozostania w miejscu zamieszkania młodzież wymienia: jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni); atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki; bezpieczeństwo; relacje z przyjaciółmi, znajomymi; więzi i tradycje rodzinne: lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia; estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych; lokalne produkty, wyroby, usługi; warunki do prowadzenia własnego gospodarstwa rolnego; jakość i

zakres usług komunalnych (np. woda, gaz, parkingi, śmieci); skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami.

Powodami do opuszczenia miejsca zamieszkania zdaniem młodzieży są: oferty pracy, rynek pracy; wysokość zarobków i płac; oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa; oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna; oferta handlowa i usług rynkowych dla mieszkańców i firm; oferta usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych, edukacyjnych); możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się; warunki do otwarcia i prowadzenia własnej firmy; komunikacja i transport zbiorowy; skomunikowanie z większymi miastami; dostępność i ceny mieszkań; opinia o gminie i jej mieszkańcach; aktywność społeczna i współdziałanie mieszkańców.

Działania i jakości pracy samorządu lokalnego pozostają bez wpływu na decyzję o losach młodzieży.

Przedsięwzięcia pilne do realizacji.

W przypadku trzech rodzajów działań 50 % ankietowanych za ich pilną realizacją:

- lepsze połączenia komunikacyjne z regionem i światem,
- stworzenie atrakcyjnej infrastruktury i warunków życia mieszkańców: chodniki, ścieżki rowerowe, obiekty sportowe, itd.
- lepsza i bardziej dostępna opieka zdrowotna (podstawowa i specjalistyczna).

1.3.4. Silne i słabe strony w opinii mieszkańców

SILNE STRONY:

1. Jakość i czystość środowiska naturalnego (powietrza, wody, zieleni)
2. Atrakcyjność turystyczna: przyrodnicza i kulturowa, zabytki
3. Bezpieczeństwo
4. Relacje z przyjaciółmi, znajomymi
5. Więzy i tradycje rodzinne
6. Lokalny patriotyzm, dziedzictwo i historia

SŁABE STRONY:

1. Oferty pracy, rynek pracy
2. Wysokość zarobków i płac
3. Oferta i infrastruktura kulturalna i rozrywkowa
4. Oferta i infrastruktura sportowa i rekreacyjna
5. Oferta handlowa i usług rynkowych dla mieszkańców i firm
6. Oferta usług społecznych (zdrowotnych, opiekuńczych, edukacyjnych)
7. Możliwości kontynuowania nauki, kształcenia się
8. Warunki do otwarcia i prowadzenia własnej firmy
9. Estetyka otoczenia i jakość przestrzeni publicznych
10. Lokalne produkty, wyroby, usługi, z czego gmina jest znana
11. Działania i jakość pracy samorządu lokalnego (Urzędu Gminy)

12. Jakość i zakres usług komunalnych (np. woda, gaz, parkingi, śmieci)
13. Komunikacja i transport zbiorowy
14. Skomunikowanie z sąsiednimi miejscowościami
15. Skomunikowanie z większymi miastami
16. Dostępność i ceny mieszkań
17. Opinia o gminie i jej mieszkańcach
18. Aktywność społeczna i współdziałanie mieszkańców

1.3.5. Potencjał Rozwojowy Partnerstwa

W zakresie potencjału ekonomicznego (bazując na danych <https://wbdata.pl/> opracowanych na podstawie danych MF) posługując się Wskaźnikiem G, który oblicza się jako iloraz dochodów gminy i liczby jej mieszkańców zdiagnozowano bardzo zły stan OP. Na terenie partnerstwa wskaźnik ten jest jednym z najniższych w kraju co przekłada się na potencjał w działaniach prorozwojowy OP, jest on także jednym z najniższych na terenie Polski.

Potencjał rozwojowy atrakcyjności zamieszkania OP jest słaby. Wskaźnik atrakcyjności zamieszkania jest mniejszy lub równy 0,2 co plasuje OP w najniższych rejonach skali atrakcyjności. Biorąc pod uwagę wysokie walory środowiskowe OP warto pogłębić w tym zakresie analizę identyfikując bariery i możliwe do zastosowania działania naprawcze.

OP posiada duży potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wskaźnik waloryzacji przestrzeni produkcyjnej sytuuje OP w najwyższych rejonach skali potencjału rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Na obszarze partnerstwa znajdują się wysokiej jakości gleby, korzystne stosunki wodne i rzeźba terenu a także korzystny agroklimat.

Sytuację materialną mieszkańców dobrze ilustruje poniższa tabela:

Przedziały dochodowe	Liczba podatników (%)	Przychód (%)	Dochód (%)	Podatek (%)
Do minimalnego	58	14,2	22,7	16
Do czterokrotności minimalnego	37	32,8	51,8	48
Powyżej czterokrotności minimalnego	5	53	24,5	36

Zestawienie pokazuje, że 58% podatników osiąga dochody nieprzekraczające równowartości rocznej minimalnego wynagrodzenia. Równocześnie generują oni 22,7% wszystkich dochodów mieszkańców obszaru i jeszcze mniej podatków - 16% ogólnej wartości podatku dochodowego mieszkańców obszaru partnerstwa. Druga grupa podatników, którą można nazwać grupą o średnich dochodach to 37%

podatników, którzy generują 51,8% wszystkich dochodów mieszkańców obszaru i 48% podatków. Ostatnia grupa podatników o najwyższych dochodach, których jest tylko 5% generuje 24,5% dochodów i 36 % podatku PIT. Zestawienie to pokazuje jak duże jest zróżnicowanie dochodów, co może rodzić problem rozwarstwienia społecznego.

Podsumowując, można stwierdzić, że mamy do czynienia z dużą grupą osób o niskich dochodach deklarujących niskie dochody i bardzo małą grupą osób o najwyższych dochodach, którzy generują ponad połowę wszystkich podatków od dochodów. Zestawienie podkreśla wagę lokalnej działalności gospodarczej i znaczenie lokalnych przedsiębiorców dla finansów samorządów. Można powiedzieć, że jeden przedsiębiorca przeciętnie generuje ponad 28 razy więcej podatku PIT od podatnika z najniższego przedziału dochodów i 6 razy więcej od osoby osiągającej średnie dochody.

Rynek pracy Partnerstwa jest w znacznym stopniu determinowany rolniczym charakterem obszaru, z dominującą funkcją intensywnego rolnictwa wielkoobszarowego. Odsetek osób bezrobotnych na obszarze Partnerstwa był wyższy niż przeciętnie w powiatach kwidzyńskim oraz sztumskim, w skład których wchodzi gminy tworzące partnerstwo. Bardzo niekorzystną cechą obszaru są wysokie wskaźniki bezrobocia kobiet, np. w Prabutach w 2019 r. kobiety stanowiły aż 72% ogółu bezrobotnych. Wydaje się, że zróżnicowanie jest determinowane w znacznej mierze dostępnością poszczególnych gmin do rynku pracy poza obszarem Partnerstwa. Szczególne znaczenie ma sytuacja osób młodych oraz w wieku przedemerytalnym. Obydwie te grupy cechuje trudniejszy dostęp do rynku pracy i trudność w uzyskaniu zatrudnienia.

Wyznacza to jedno z kluczowych wyzwań rozwojowych.

Zadania związane z planowaniem przestrzennym na terenie partnerstwa dotychczas były realizowane w sposób nieskoordynowany. Poniższa tabel przedstawia stopień objęcia terenów OP planami miejscowymi:

Gmina	Przybliżony udział powierzchni
Prabuty	11%
Dzierzgoń	34%
Stary Dzierzgoń	9,97 %
Stary Targ	24%
Gardeja	8 %
Ryjewo	3,6%
Mikołajki Pom.	50,3

1.3.6. Analiza potencjałów

Zidentyfikowane zasoby i oferty lokalne dające możliwości generowania rozwoju partnerstwa, budowania jego siły, podnoszenia dobrobytu mieszkańców, wartości dodanej dla lokalnej społeczności; w zakresie unikalności zasobu w skali kraju i potencjał rozwoju produktu:

1. Środowiskowe:

- a) Korzystne warunki dla rolnictwa w tym warunki glebowe pozwalające na prowadzenie intensywnego i nowoczesnego rolnictwa.
- b) przyrodnicze, tj. rzeki, jeziora, lasy, rezerваты przyrody, siedliska łąkowe. Posiadają potencjał wykorzystania do promocji obszaru partnerstwa oraz do rozwoju turystyki i oferty rekreacyjnej.
- c) Farmy wiatrowe i fotowoltaiczne. Zasób oceniony bardzo wysoko pod kątem potencjału rozwojowego Na obszarze partnerstwa funkcjonują farmy wiatrowe a w planach jest powstanie nowych farm wiatrowych.
- d) Czyste powietrze. Dobrze oceniony potencjał zasobu ze względu na jego wpływ na zwiększenie walorów turystycznych obszaru partnerstwa, zapewnienie dobrej jakości życia dla mieszkańców, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej.
- e) Ścieżki rowerowe. Na terenie gmin obszaru partnerstwa występują atrakcyjne trasy rowerowe pod względem krajobrazowym, są też wytyczone szlaki rowerowe. W zakresie tego potencjału istnieje możliwość jego dalszego rozwijania oraz udoskonalania.

2. Kulturowe/Historyczne:

- a) zespoły zabytków sakralnych i świeckich, w tym zabytkowe założenia parkowe. Obszar partnerstwa charakteryzuje dużą ilością zabytków sakralnych i świeckich. Istnieją możliwości wykorzystania zasobu do budowania siły i rozwoju partnerstwa pod kątem rozwoju turystyki.
- b) Kanał wodny o długości łącznej 29,3 km w gminie Stary Targ, Jurkowice; został zaprojektowany i wykonany w latach 1280–1320 przez Krzyżaków, dostarczał niezależnie wodę do zamku w Malborku oraz napędzał Młyn Górny w Malborku. Zasób o dużym potencjale rozwojowym, może być wykorzystywany do budowania siły i rozwoju partnerstwa – atrakcja turystyczna.
- c) Tradycje szlacheckie. Park i Muzeum Tradycji Szlacheckiej w Waplewie Wielkim– atrakcja turystyczna.
- d) Tradycje sztumskie. Hodowla koni sztumskich będących kulturowym dziedzictwem regionu - objęta Programem Ochrony Zasobów Genetycznych.
- e) Wydarzenia kulturalne/ artystyczne. Duża liczba cyklicznych imprez kulturalno-artystycznych stwarza potencjał rozwojowy w obszarze turystyki i rekreacji.
- f) Potrawy regionalne/tradycje kulinarne takie jak psiocha z Żuławki Sztumskiej, czyli kluski ze zrumienionym boczkiem z cebulką to dobry potencjał w zakresie promocji regionu i turystyki.

- g) Oferta artystyczna i rozrywkowa opierająca się na licznych galeriach sztuki, pracowniach kolekcjach, warsztatach etc... to ogromny potencjał promocji regionu i rozwoju turystyki.
 - h) Oferta archeologiczna/wykopaliska. Liczne stanowiska archeologiczne takie jak to grodziska, kurhany, cmentarzyska i osady to unikatowy potencjał promocji OP oraz rozwoju turystyki.
 - i) Sławne osoby. Franciszek Jujka - sławna postać związana ze Starym Targiem, polski działacz społeczno-oświatowy, nauczyciel, poeta, publicysta, folklorysta, Zbigniew Jujka - polski dziennikarz, rysownik satyryczny, syn Franciszka Jujki- możliwość wykorzystania do promocji OP.
3. Ekonomiczne:
- a) Tereny inwestycyjne PSSE. 16 ha terenów inwestycyjnych w gminie Prabuty przeznaczonych na działalność produkcyjną, magazynową oraz usługową. Oferta ma duży potencjał budowania siły i rozwoju partnerstwa- budowanie miejsc pracy, zwiększanie poziomu zamożności mieszkańców.
 - b) Kruszywa naturalne. Na terenie gminy Stary Targ; są to złoża kopalin kruszyw naturalnych w obrębie miejscowości Waplewo Wielkie, ujęte w rządowym rejestrze Systemu Gospodarki i Ochrony Bogactw Mineralnych- budowanie miejsc pracy, zwiększanie poziomu zamożności mieszkańców.
 - c) Zakłady produkcyjne: specjalizujące się w produkcji podzespołów elektronicznych, zakład z branży mechaniki okrętowej oraz inne zakłady (rodzinne funkcjonujące na terenie miasta i gminy z różnych branż m.in. przetwórstwo drewna, produkcja mat. papierowych, przedsiębiorstwa budowlano – drogowe) - budowanie miejsc pracy, zwiększanie poziomu zamożności mieszkańców.
 - d) Oferta instytucji otoczenia biznesu - Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne, Nadwiślańskie Centrum Biznesu- wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.
4. Relacyjne:
- a) PLGD – pow. Kwidziński i LGD Dolne Powiśle, Związek Gmin Pomorskich, Euroregion Bałtyk. Członkostwo gmin obszaru partnerstwa w tych inicjatywach sprzyja współpracy, wymianie doświadczeń, wpływając tym samym na rozwój obszaru.
 - b) Aktywność społeczna mieszkańców. Koła gospodyń wiejskich, kluby seniora, organizacje pozarządowe, np. Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne wpisują się w potencjał o charakterze rekreacji, turystyki, promocji OP.

Podsumowując należy zwrócić szczególną uwagę na:

- Jakość i potencjał środowiska naturalnego. Naturalna rzeźba terenu oraz liczne obszary wodne umożliwiające zarówno, sport jak i rekreacje nadbrzeżną i wodną.

- Wysokiej jakości gleby, korzystne stosunki wodne i rzeźba terenu a także korzystny agroklimat pozwalają na prowadzenie intensywnego i nowoczesnego rolnictwa.
- Istniejąca przestrzeń przedsiębiorczości, z uwzględnieniem rozbudzania aktywności mieszkańców, działalności okołorolniczej, ze wskazaniem na działalność nieuciążliwą dla środowiska.
- Dobrze funkcjonujące przestrzenie relacyjne – kilka mocnych płaszczyzn współpracy samorządów na czele ze Związkiem Gmin Pomorskich oraz Lokalnymi Grupami Działania.

1.3.7. Analiza Barrier

1. Wymiar środowiskowy:
 - a) Zbyt małe pokrycie gmin w wodociągi i kanalizacje sanitarną (uwarunkowane rozproszoną zabudową wiejską).
 - b) Mała ilość urządzonych terenów zielonych, coraz częściej spotykana susza hydrologiczna.
 - c) Mała świadomość wśród społeczności dot. retencji wody i możliwości jej gromadzenia.
 - d) Relatywnie zła jakość powietrza w okresie zimowym (grzewczym).
 - e) Problemy z dzikimi wysypiskami, nieefektywna segregacja odpadów i niebilansujące się koszty gospodarki odpadami.
 - f) Potrzeba intensywniejszego wykorzystanie OZE i podniesienia świadomości w tym zakresie, przełamanie, niechęci przyłączania się mieszkańców do sieci grzewczej (w tych miejscach, gdzie istnieje).

2. Wymiar społeczny:
 - a) Wysoki poziom ubóstwa wśród mieszkańców.
 - b) Słaba integracja społeczna.
 - c) Niespełnianie przez edukację ponadpodstawową wymagań lokalnego rynku pracy.
 - d) Wykluczenie społeczne terenów poPGRowskich.
 - e) Brak żłobków.
 - f) Starzejące się społeczeństwo.
 - g) Wysoka stopa bezrobocia.
 - h) Ucieczka młodych do dużych miast.
 - i) Wysoki odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej.

3. Wymiar gospodarczy:
 - a) Niska dostępność komunikacyjna.
 - b) Niska atrakcyjność inwestycyjna.
 - c) Skąpą oferta inwestycyjna.

- d) Słabo wykwalifikowana kadra zawodowa.
 - e) Brak terenów inwestycyjnych w posiadaniu JST.
 - f) Brak rodzimych dużych przedsiębiorstw z potencjałem inwestycyjnym.
 - g) Słaba baza noclegowa.
4. Sfera usług użyteczności publicznej:
- a) Brak komunikacji zbiorowej.
 - b) Niedostateczna dostępność.
 - c) Słaba jakość komunikacji.
 - d) Słaby dostęp do lekarzy specjalistów.
 - e) Słaby dostęp do prawników/ pomocy prawnej.
 - f) Brak placówek noclegowych dla bezdomnych.
 - g) Słabo rozwinięta sieć pomocy dla zwierząt (np. brak schroniska).
 - h) Niski poziom bezpieczeństwa pieszych i kierowców (brak chodników i oświetlonych dróg).
 - i) Bardzo słaba jakość dróg lokalnych, słaba dostępność do infrastruktury rowerowej.
5. Sfera Instytucjonalna:
- a) Brak spójnej gospodarki przestrzennej w ramach partnerstwa.
 - b) Konieczność modernizacji budynków administracji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i z ograniczeniami ruchowymi.
 - c) Zbyt mała ilość kadry i wykwalifikowanych pracowników JST.
 - d) Niewielka możliwość pozyskania środków zewnętrznych z UE przez JST.
 - e) Zbyt duże obciążenia proceduralne.
 - f) Niestabilność finansowa gmin.
 - g) Niepewność w czasach pandemii COVID – 19.

1.3.8. Determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa

W efekcie przeprowadzonych działań i badań realizowanych na potrzeby Diagnozy nakreślona została sytuacja społeczno-gospodarcza i środowiskowa oraz wynikające z nich determinanty rozwoju gmin i partnerstwa.

1. Pod względem przyrodniczym uwarunkowania związane są z:
 - a) Dominantą powierzchni rolniczej w ogólnej powierzchni gminy
 - b) Dobrymi warunkami do zakładania przedsięwzięć OZE (farmy wiatrowe i fotowoltaiczne) – swoistą specjalizacją obszaru partnerstwa w tym zakresie.
 - c) Przydatnością rolniczą gruntów, ich jakości, zagadnieniem odporności terenu na suszę w zakresie korzystniejszym niż średnia kraju.
 - d) Atrakcyjnością wynikającą z warunków przyrodniczych.

- e) Położeniem i stanem zagospodarowania zbiorników wodnych.
 - f) Dziedzictwem historycznym obszaru.
 - g) Występowaniem obiektów stanowiących potencjalne atrakcje, np. formy ochrony przyrody, elementy uzdrowiskowe oraz ukształtowanie powierzchni.
2. Uwarunkowania pozaprzyrodnicze związane są z:
- a) Sąsiedztwem z większymi ośrodkami, miastami.
 - b) Odległością od ośrodka wojewódzkiego (średnia peryferyjność).
 - c) Bliską odległością od ośrodków powiatowych.
 - d) Położeniem względem węzłów i tras w komunikacji kolejowej.
 - e) Gęstością i jakością sieci dróg obsługujących obszar partnerstwa i położeniem węzłów komunikacyjnych.

1.3.9. Profil partnerstwa

Na podstawie opracowanych potencjałów można wstępnie określić profil Partnerstwa:

1. Rolnictwo z uwzględnieniem wielkoobszarowych nowoczesnych gospodarstw rolnych.
2. Czysta energia.
3. Turystyka komplementarna (ekologia, historia, atrakcje regionalne jak kuchnia, sport i rekreacja).
4. Wysoka jakość życia – miejsce do rozwoju.

1.3.10. Kluczowe wyzwania i kierunki strategicznej interwencji i współpracy

Z ustalonych w raporcie diagnostycznym przesłanek i w toku prac nad diagnozą zostały wstępnie nakreślone kierunki działań, ramowo tworzące podstawę prorozwojową dla celów, które wskazane będą w docelowej strategii Obszaru Funkcjonalnego „Wschodnie Powiśle”:

- A. Zwiększenie poziomu ochrony środowiska wraz z zagadnieniami rozwoju sieci kanalizacyjnej, ograniczania niskiej emisji, w tym zagadnienie termomodernizacji, transportu ekologicznego, ograniczenia wpływu intensywnego rolnictwa na środowisko.
- B. Adaptacja do zmian klimatu i zwiększenie wykorzystania OZE (w tym agrowoltaiki) w zdywersyfikowanych formach, wzmocnienie roli partnerstwa jako ważnego ośrodka przemysłowego OZE.
- C. Rozwój i modernizacja infrastruktury poszerzającej możliwości komunikacyjne partnerstwa, poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru Partnerstwa.
- D. Doprowadzenie do powszechnego dostępu do Internetu szerokopasmowego.
- E. W związku z powyższymi wyzwaniami oraz w związku bliskością z aglomeracją gdańską, budowanie marki partnerstwa jako przestrzeni Slow Life.

- F. Podniesienie dostępności komunikacyjnej szczególnie w miejscowościach defaworyzowanych na terenie partnerstwa, zapewnienie dobrej jakości usług transportowych.
- G. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym, z szczególnym uwzględnieniem inkubacji, form przedsiębiorczości okołorolniczej i turystycznej, stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej.
- H. Podniesienie jakości nauczania podstawowego dające młodym ludziom lepszy start na kolejne etapy edukacji a co za tym idzie wzmocnienia ich do wejścia w dorosłość.
- I. Wykorzystanie potencjałów umożliwiających odwrócenie lub wyhamowanie procesów depopulacyjnych na niektórych obszarach.
- J. Rozwój mechanizmów współpracy i potencjału instytucjonalnego Partnerów w osiąganiu wspólnych celów w ramach Partnerstwa.

1.3.11. Podsumowanie

Precyzyjne ustalenie kluczowych wyzwań i kierunków strategicznej interwencji wymaga poszerzenia procesu partycypacyjnego przy przygotowywaniu dokumentu. Najbliższe etapy pracy nad raportem obejmowały będą właśnie szersze uspołecznienie i weryfikację ustaleń w oparciu o powiększoną gamę interesariuszy mogących wpłynąć na zakres i kształt docelowego dokumentu.

Wyzwania te mają charakter wywoławczy, wstępny i nie stanowią zbioru pełnego, zamkniętego i hierarchicznego. Będą one jednym z ważnych punktów odniesienia w pracach nad formułowaniem celów strategicznych, kierunków działań oraz zasad współpracy dla obszaru Wschodniego Powiśla w horyzoncie roku 2030.

2. Cele Partnerstwa

2.1. Misja Partnerstwa

Wschodnie Powiśle - rozwój w zgodzie z naturą.

Tworząc misję przedstawiciele partnerstwa odpowiedzieli na kluczowe pytania: Dlaczego istniejemy? W co wierzymy? Co prawda ta grupa gmin posiada historyczno-geograficzne wyodrębnienie w postaci nazwy Powiśle Wschodnie, ale nie tworzyła dotąd zintegrowanego środowiska współpracy. Tymczasem misja powinna odzwierciedlać wspólne przekonania poszczególnych członków oraz definiować wartości i sens podejmowanej współpracy. Misja to myśl przewodnia, która wyraża aspiracje, pozwala wszystkim członkom koncentrować się dążeniu do wspólnego celu. Jest też elementem komunikacji i promocji. Podkreślono najważniejszy w opinii wszystkich wehikuł zmiany – rozwój w zgodzie z naturą.

2.2. Wizja Partnerstwa

Marzymy o krainie zdrowego i zgodnego z wyznawanymi wartościami życia. Wschodnie Powiśle to partnerskie współtworzenie harmonijnego rozwoju opartego o przyjazne relacje społeczne, wykorzystanie nowoczesnych technologii i łatwą komunikację ze światem, dostępność usług społecznych oraz wspieranie powstawania bezpiecznych i wysokiej jakości miejsc pracy.

Wizja jest opisem partnerstwa w przyszłości. Stanowi wyobrażenie, jak wedle nas będzie wyglądać współpraca. Jest więc zbiorem wspólnych pomysłów, kierunków

pracy, których realizacja pomoże osiągnąć wyznaczony cel. Wizja odpowiada na pytanie: Do czego dążymy? Uczestnicy warsztatów zawarli w misji najważniejsze z uzgodnionych wspólnie dążeń i przejawów rozwoju.

Warto podkreślić, że krótkie w formie ujęcia fundamentów partnerstwa są efektem zaangażowanej i wieloetapowej pracy członków grupy roboczej i rady partnerstwa. Najpierw odbyły się warsztaty kreatywne oparte o elementy metodyki design thinking. Empatyczny dialog i twórcze wizualizacje zaowocowały prototypami misji i wizji. Następnie był czas na dyskusje nad pomysłami, a w końcu głosowanie. Proces pracy nad wizją i misją stworzył kulturę konsensualnego dochodzenia do wspólnych ustaleń, która bardzo ułatwiła późniejszą pracę nad celami strategicznymi i operacyjnymi partnerstwa.

2.3. Cele strategiczne i operacyjne Partnerstwa

Cele strategiczne i operacyjne zostały określone w trybie partycypacyjno-eksperyckim. Formułując cele strategiczne wykorzystano podejście zintegrowane, łączące i grupujące różne wątki i obszary wyzwań zidentyfikowanych w trakcie procesu. Skutkuje to w sposób zamierzony również ich pewnym uproszczeniem, umożliwiającym szersze spojrzenie na rozwój Partnerstwa.

Na finalny kształt celów wpłynęły:

- wyniki analizy diagnozy, która pokazała potencjały obszaru, ale także istniejące bariery i potrzeby interwencji;
- opinie społeczne mieszkańców i interesariuszy dotyczące oczekiwanej wizji otoczenia oraz wskazania najważniejszych aspektów wymagających zmian;
- wnioski z warsztatów i dyskusji prowadzonych z Grupą Roboczą, Radą Partnerstwa oraz interesariuszami.

Przyjęto założenie, że strategia Wschodniego Powiśla oparta jest na wyznaczeniu celów strategicznych, które skutecznie przełamują bariery rozwojowe i odpowiedzą na najpilniejsze potrzeby obszaru tym samym skutecznie przeciwdziałając pozostawaniu obszaru w sytuacji zmarginalizowania.

Cele strategiczne zostały zoperacjonalizowane tak aby odpowiedzieć na kluczowe wyzwania oraz jego potrzeby i deficyty wykorzystując istniejące potencjały Partnerstwa.

CELE STRATEGICZNE		A	B	C	D
		CZYSTE ŚRODOWISKO I ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU ENERGII PRODUKOWANEJ Z CZYSTYCH I ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ	KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ I BUDOWANIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI I EDUKACJI KSZTAŁTUJĄCEJ KOMPETENCJE W ZAKRESIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	GOSPODARKA OPARTA NA ENDOGENNYM POTENCJALE TWORZĄCA ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY.	OGRANICZENIE WYKLUCZENIA TRANSPORTOWEGO I CYFROWEGO
CELE OPERACYJNE	I	Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia	Promocja postaw przedsiębiorczych oraz kształtowanie kompetencji z zakresu praktycznego prowadzenia biznesu wśród uczniów szkół podstawowych z terenu Wschodniego Powiśla	Rozwój instytucji otoczenia biznesu	Modernizacja sieci dróg gminnych i powiatowych zapewniających zintegrowanie komunikacyjne obszaru partnerstwa
	II	Skanalizowanie centrów wsi i budowa lokalnych czyszczalni ścieków	Zwiększenie dostępności, poszerzenie oferty i podniesienie jakości usług społecznych świadczonych mieszkańcom obszaru Partnerstwa	Stworzenie oferty turystycznej	Ogólnodostępny szerokopasmowy Internet
	III			Rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej	
	IV			Rewaloryzacja i upowszechnianie obiektów dziedzictwa kulturowego	
	V			Zwiększenie liczby	

				gospodarstw ekologicznych i produktów regionalnych.	
--	--	--	--	---	--

A. CEL STRATEGICZNY: CZYSTE ŚRODOWISKO I ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU ENERGII PRODUKOWANEJ Z CZYSTYCH I ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ.

Cel stanowi odpowiedź na zdefiniowane w diagnozie kierunki strategicznej interwencji tj.:

„zwiększenie poziomu ochrony środowiska wraz z zagadnieniami rozwoju sieci kanalizacyjnej, ograniczania niskiej emisji, w tym zagadnienie termomodernizacji, transportu ekologicznego, ograniczenia wpływu intensywnego rolnictwa na środowisko”

oraz

„adaptację do zmian klimatu i zwiększenia wykorzystania OZE (w tym agrowoltaiki) w zdywersyfikowanych formach, wzmocnienie roli partnerstwa jako ważnego ośrodka przemysłowego OZE”.

W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 w pkt. 1.1.2. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją określony został zakres interwencji kierowany w szczególności do grupy gmin, lub gmin i powiatów tworzących obszar powiązany funkcjonalnie, którego jednym z działań jest wykorzystanie istniejących uwarunkowań do potrzeb zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego a także działania na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska.

Cel wykazuje również zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, która w 1 celu strategicznym „Trwałe Bezpieczeństwo” zawiera min. dwa cele operacyjne:

1.1 Bezpieczeństwo środowiskowe.

1.2 Bezpieczeństwo energetyczne.

Przedmiotowy cel strategiczny wpisuje się bezpośrednio w przewidziane w ww. celach operacyjnych kierunki działań:

- *„Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia;*
- *“Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych oraz zanieczyszczeń powietrza w szczególności z tzw. niskiej emisji;*

- *Wzrost potencjału produkcji energii, ze szczególnym uwzględnieniem czystych i odnawialnych źródeł energii;*
- *“Wzrost współodpowiedzialności za zdrowie i środowisko”,*

A także pośrednio:

- *“Poprawa stanu zdrowia mieszkańców”.*

Istotą celu strategicznego jest zachowanie kluczowego potencjału obszaru, jakim jest środowisko naturalne cechujące się czystością powietrza i wód, bogactwem fauny i flory oraz atrakcyjnością krajobrazu. Jest to mocny endogenny potencjał Wschodniego Powiśla dający możliwość osiągnięcia zrównoważonego rozwoju gospodarczego min. w oparciu o rozwój turystyki, rolnictwa i działalności okołorolniczej, a także realizacji planów przekształcenia obszaru w przestrzeń „Slow Life”.

Dodatkowo potencjał ten, dobrze zachowany i należycie zagospodarowany, może być bazą do promowania i wdrażania zdrowego stylu życia opartego na codziennym funkcjonowaniu w środowisku o czystym powietrzu pozbawionym zanieczyszczeń oraz dostępie do czystej wody, co będzie stanowiło fundament odrębnego systemu promocji zdrowego stylu życia, którego istotnym elementem jest podejmowanie aktywności fizycznej jako profilaktyki zdrowotnej a tym samym postawy odpowiedzialności za zdrowie.

W realizację celu zaangażowani będą wszyscy partnerzy, a efekty uzyskane po jego osiągnięciu będą dotyczyć wszystkich gmin obszaru funkcjonalnego jednostek samorządu terytorialnego Wschodnie Powiśle. W tym celu niezbędne będzie wykorzystanie rozwiniętych mechanizmów współpracy i potencjału relacyjnego Partnerstwa wynikającego z przeprowadzonej diagnozy.

I. Cel operacyjny: **Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia.**

W strategicznym interesie województwa pomorskiego leży zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa min. w wymiarze środowiskowym, energetycznym i zdrowotnym. Takie podejście jest niezwykle cenne z punktu widzenia posiadanych zasobów oraz interesów Wschodniego Powiśla. Dlatego jako niezwykle istotny cel Partnerzy wskazują eliminację czynników niekorzystnie oddziałujących, na jakość środowiska naturalnego oraz zwiększanie produkcji energii z czystych i odnawialnych źródeł. Skonkretyzowanym **celem jest ograniczenie poziomu niskiej emisji oraz zapobieganie przedostawaniu się do środowiska zanieczyszczeń pochodzących z działalności rolniczej i gospodarczej a także zaspokajania potrzeb bytowych mieszkańców** do poziomów zgodnych z prawodawstwem UE, krajowym i

samorządowym w tym: uchwałą sejmiku województwa pomorskiego w sprawie emisyjności i uchwałami rad gmin.

Podejmując się realizacji Celu Obszar Funkcjonalny Wschodnie Powiśle zamierza osiągnąć następujące efekty:

1. W zakresie niskiej emisji:
 - a) Z uwagi na fakt, iż problemy generowane są przez indywidualne źródła energii, w tym piece i kotły grzewcze, zamierza się wymienić 6-7 % rocznie tego typu urządzeń w każdej z gmin partnerstwa.
 - b) Zwiększyć efektywność energetyczną obiektów zlokalizowanych na obszarze Wschodniego Powiśla.
 - c) Dokładnie oszacować liczbę gospodarstw wymagających interwencji w zakresie emisyjności w celu skutecznego wsparcia dla uzyskania trwałego bezpieczeństwa środowiskowego.
2. Zanieczyszczenia lub zagrożenia możliwością zanieczyszczenia w wyniku funkcjonowania działalności rolniczej i gospodarczej oraz zaspakajania potrzeb bytowych mieszkańców zostaną zmniejszone lub wyeliminowane w obszarach:
 - a) Modernizacja rozwiązań polegających na wykorzystywaniu zbiorników bezodpływowych obejmująca 5 % tego typu rozwiązań rocznie (zostanie to określone na podstawie uprzednio wykonanego studium.
 - b) Odpady stałe zostaną poddane segregacji do poziomu 25 % w zakresie odpadów zmieszanych.
 - c) W zakresie związanym z zagrożeniami zanieczyszczeniami wód powierzchniowych zamierza się wykonać w pierwszej kolejności właściwe studium. Badania studialne pozwolą oszacować częstotliwości występowania zjawiska, jego skalę oraz zakres. Identyfikacja zagrożeń umożliwi skuteczne przeciwdziałanie tymże zagrożeniom.
3. Całkowita likwidacja wyrobów niebezpiecznych a w szczególności zawierających azbest zastosowany w gospodarstwach domowych.
4. Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej pochodzącej z innych niż odnawialne i czyste źródła w obiektach należących do gmin wchodzących w skład partnerstwa o 30% poprzez zastąpienie jej energią z czystych i odnawialnych źródeł. Poziom zmniejszenia: 30% w stosunku do poziomu z roku 2021. Partnerstwo dysponuje istotnym dobrze zaznaczonym potencjałem relacyjnym, który znacząco wpłynie na zrealizowanie ww. celu.

Zrealizowanie celu pozwoli na zachowanie kluczowego potencjału Partnerstwa, jakim jest posiadanie wysokiej jakości środowiska naturalnego, które bez podjęcia wskazanych działań może ulec znaczącej degradacji. Zachowanie czystego powietrza i zasobów wodnych jest niezbędne aby móc wykorzystać ww. potencjał do rozwiązywania problemów i eliminowania barier rozwojowych Wschodniego Powiśla. Już dzisiaj dla wielu mieszkańców obszar ten wybierany jest jako miejsce

zamieszkania wyłącznie z powodu jakości środowiska. Jednym z kluczowych wyzwań obszaru jest zbudowanie marki obszaru jako przestrzeni Slow Life co nie będzie możliwe bez zachowania a nawet poprawy parametrów czystości powietrza i wody oraz konsekwentnego eliminowania wszelkich innych zagrożeń. Cel ten wiąże się bezpośrednio z występującym problemem depopulacji i ma na niego pozytywne oddziaływanie.

Mało prawdopodobne wydaje się także aby bez osiągnięcia ww. celu możliwe było zrealizowanie celów związanych z rozwojem branży turystycznej i powstawaniem atrakcyjniejszych od stanu obecnego miejsc pracy. Wymieniana już depopulacja oraz mający na nią wpływ stosunkowo wysoki poziom ubóstwa związany właśnie z brakiem dobrze opłacanych miejsc pracy w tym kontekście wykazują ścisły związek z koniecznością zrealizowania przedmiotowego celu.

Cel zostanie zrealizowany poprzez nast. działania:

1. Opracowanie studium
2. Działania organizacyjne w ramach posiadanych zasobów.
3. Edukacyjne w zakresie świadomości ekologicznej mieszkańców.
4. Inwestycyjne obejmujące budowę lub modernizację infrastruktury technicznej i instalacji do produkcji energii z czystych i odnawialnych źródeł.
5. Promocyjno-informacyjne

Korzyści jakie zostaną osiągnięte poprzez realizację celu są zmaterializowaniem wizji Wschodniego Powiśla a także wcieleniem w życie codzienne mieszkańców celów strategicznych całego regionu.

1. Stworzenie trwałych podstaw dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego.
2. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców poprzez zapobieganie wielu schorzeniom wywoływanym zanieczyszczonym środowiskiem i brakiem zdrowego stylu życia.
3. Wzrost atrakcyjności obszaru partnerstwa jako miejsca zamieszkania.

Cel zakłada konieczność realizacji szeregu zadań zarówno studialnych jak i organizacyjno-administracyjnych aż po inwestycyjne. Dlatego jego realizacja przewidziana jest do 2032 roku. Jednakże tempo realizacji zależy w głównej mierze od możliwości skorzystania z instrumentów wsparcia finansowego, którego brak lub niewystarczający poziom stanowi dla Obszaru kluczową barierę.

Etap I polegający na wymianie źródeł ciepła będzie zrealizowany w przeciągu 5 lat od momentu rozpoczęcia wymiany źródeł ciepła i prac termomodernizacyjnych,

których rozpoczęcie uzależnione jest od uruchomienia właściwych programów wsparcia.

Etap II polegający na likwidacji wyrobów niebezpiecznych zostanie zrealizowany również w przeciągu 5 lat od momentu rozpoczęcia wymiany uzależnionej od czynników ww.

Etap III polegający na wybudowaniu instalacji produkujących energię z czystych i odnawialnych źródeł zostanie zrealizowany do roku 2026.

Etap IV polegający na pozostałych wymienionych działaniach realizowany będzie systematycznie przez cały okres przewidziany na osiągnięcie celu i zostanie zrealizowany do 2032 roku.

Cel operacyjny: Skanalizowanie centrów wsi i budowa lokalnych oczyszczalni ścieków.

Cel zakłada zwiększenie poziomu ścieków odbieranych poprzez sieci kanalizacyjne i oczyszczanych w komunalnych lub przydomowych oczyszczalniach oraz zapewnienie możliwie najwyższej efektywności procesów związanych z gospodarką ściekową.

Istotą celu jest stworzenie potencjału posiadającego zdolność do: transportu, przetwarzania i unieszkodliwiania ścieków generowanych na obszarze Partnerstwa. Docelowo na terenie obszaru 80 % ścieków powinno być objętych ww. procesami gospodarowania. Cel ma charakter uzupełniający do celu A.I. Całość procesów będzie realizowana przy zachowaniu norm i przepisów obowiązujących w Polsce oraz UE.

Nadrzędnym celem jest ochrona środowiska naturalnego obszaru Wschodnie Powiśle a w szczególności zapobieganie procesom zanieczyszczenia wód i gruntów. Będzie on realizowany przez podejmowanie zadań inwestycyjnych polegających na:

1. Budowie i modernizacji kanalizacji sanitarnej i deszczowej obejmującej centra gmin oraz tereny kluczowe z punktu widzenia strategii rozwoju obszaru Wschodnie Powiśle. Zadanie obejmie siedem gmin wchodzących w skład Partnerstwa.
2. Budowie lub Modernizacji lokalnych oczyszczalni ścieków, co pozwoli na właściwe oczyszczenie 100 % odpadów ściekowych rocznie (liczba i wielkość przedmiotowych instalacji zostanie określona na podstawie szczegółowego studium).
3. Zagospodarowaniu 100% odpadów całego partnerstwa pochodzących z oczyszczalni ścieków.

Dzięki dążeniu do zapewnienia czystego otoczenia stwarzającego fundament dla wyboru zdrowego stylu życia cel ten jest komplementarny z celem „Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia”. Cel wpisuje się w „Trwałe Bezpieczeństwo” tzn. cel strategiczny województwa pomorskiego kładący nacisk min. na uzyskanie trwałego bezpieczeństwa środowiskowego. Omawiany cel jako uzupełniający i komplementarny do celu A.I. wykorzystuje te same potencjały, minimalizuje te same bariery i odpowiada na te same kluczowe kierunki interwencji co cel A.I.

Osiągnięcie celu podniesie jakość życia mieszkańców pozytywnie oddziałując na komfort życia i ich zdrowie. Pozwoli to także na zachowanie potencjału środowiska naturalnego a w konsekwencji umożliwi jego wykorzystanie dla przeciwdziałania procesom depopulacji oraz prowadzenia działalności gospodarczej i rozwój rynku pracy. Dodatkowo sprawnie zrealizowany cel powinien pozytywnie wpłynąć na obniżenie kosztów jednostkowych świadczenia usług publicznych, których niedostatek i jakość świadczenia jest jedną z barier i potrzeb rozwojowych Wschodniego Powiśla.

Obszar Funkcjonalny Wschodnie Powiśle zamierza zrealizować przedmiotowy cel w całości do roku 2030. Realizacja celu w głównej mierze uzależniona jest od możliwości wykorzystania instrumentów wsparcia, które są niezbędnym elementem jego realizacji.

B. CEL STRATEGICZNY: KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ I BUDOWANIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI I EDUKACJI KSZTAŁTUJĄCEJ KOMPETENCJE W ZAKRESIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.

Diagnoza potrzeb i zasobów partnerstwa Powiśla Wschodniego ukazała dużą skalę problemów o charakterze społecznym: wysoki poziom ubóstwa wśród mieszkańców, słabą integrację społeczną, niespełnianie przez edukację ponadpodstawową wymagań lokalnego rynku pracy, wykluczenie społeczne terenów poPGRowskich, brak żłobków, starzejące się społeczeństwo, wysoką stopę bezrobocia, ucieczkę młodych do dużych miast. Niepokojąco niski jest stopień korzystania z usług na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych – przeciętnie dla całego OP, jedynie 45% usług jest dostępnych na obszarze Partnerstwa. W niektórych gminach usługi te są praktycznie niedostępne i kluczowe w tej sytuacji staje się zapewnienie możliwie najlepszego dostępu do tychże usług poza OP. Bardzo niski jest stopień korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej – według szacunków urzędów gmin, ponad 75% usług specjalistycznych jest świadczona poza OP. Wyniki egzaminów na poziomie prowadzonym przez samorządy partnerstwa (w

porównaniu z wynikami wojewódzkimi) wskazują na znacznie słabszą jakość edukacji na obszarze partnerstwa w stosunku do średniej wojewódzkiej. Oferta edukacji ponadpodstawowej jest zaspokojona jedynie w 14% w skali Partnerstwa. Oferta związana z podwyższaniem kwalifikacji, kursów i szkoleń szacowana jest na ok. 20%. Usługi związane z rozrywką i kulturą popularną są zaspokajane na OP jedynie w nieco powyżej 30% i sytuacja ta dotyczy głównie miast partnerstwa. Wskazane problemy i potrzeby o charakterze społecznym wpisują się w strategiczne wyzwania rozwojowe wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do 2030 r.:

- Poszerzenie oferty oraz poprawa dostępności i jakości zindywidualizowanych usług publicznych dla wszystkich mieszkańców, w tym osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
- Poprawa jakości usług edukacyjnych na wszystkich etapach kształcenia z uwzględnieniem potrzeb gospodarki i rynku pracy, postępu technologicznego i wyzwań cywilizacyjnych, przy jednoczesnym zapewnieniu równego dostępu dla wszystkich mieszkańców.
- Rozwój aktywnej, otwartej, wrażliwej, świadomej i silnej wspólnoty, dla której wartość stanowi różnorodność kulturowa, bogate dziedzictwo oraz tradycje morskie i solidarnościowe w regionie, a także wzrost kompetencji mieszkańców warunkujących zdolność do funkcjonowania i samoorganizacji w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości z uwzględnieniem społecznej roli kultury.

I. **Cel operacyjny: Promocja postaw przedsiębiorczych oraz kształtowanie kompetencji z zakresu praktycznego prowadzenia biznesu wśród uczniów szkół podstawowych z terenu Wschodniego Powiśla.**

Realizacja celu zostanie osiągnięta poprzez objęcie dzieci i młodzieży wsparciem edukacyjnym realizowanym w formie zdalnej i bezpośredniej obejmującej:

1. Kształcenie kompetencji przedsiębiorczych uczniów/uczennic takich, jak: umiejętność planowania, przygotowania koncepcji biznesowych, odpowiadania na potrzeby klientów, rozwiązywanie problemów, współpraca w grupie, i wiele innych, poprzez realizację praktycznych zadań projektowych.
2. Wspieranie szkół w realizacji zajęć z doradztwa zawodowego/przedsiębiorczości poprzez dostarczenie gotowych rozwiązań do prowadzenia lekcji.
3. Wyposażenie nauczycieli/nauczycielek w narzędzia do nauczania/prowadzenia lekcji zarówno z przedsiębiorczości, jak i doradztwa zawodowego.
4. Zwiększenie praktycznej wiedzy na temat prowadzenia e-biznesu.

5. Przekazanie uczniom praktycznej wiedzy i pokazanie dobrych przykładów – wzorców (np. spotkania z przedsiębiorcami z terenu Partnerstwa - twórcami firm, które odniosły sukces).

W wyniku realizacji celu na terenie objętym działaniem zawiązana zostanie trwała współpraca pomiędzy szkołami i lokalnymi przedsiębiorcami obejmująca wspólne przygotowanie zajęć, dostarczenie praktycznej wiedzy uczniom i nauczycielom, promocję zaangażowania społecznego biznesu. Szkoły otrzymają scenariusze lekcji praktycznej przedsiębiorczości. Powstanie zespół nauczycieli, który zostanie przygotowany do prowadzenia lekcji z zakresu przedsiębiorczości. Dzieci i młodzież zrealizują grupowe projekty związane z przedsiębiorczością.

Cel zostanie zrealizowany etapowo w ciągu 3 lat:

Etap I: przygotowanie szczegółowego programu i założeń projektu (ów), pozyskanie środków, zawarcie porozumienia pomiędzy podmiotami edukacyjnymi i lokalnymi przedsiębiorcami z terenu partnerstwa

Etap II: ogłoszenie konkursu na realizację zadań i realizacja działań.

Etap III: ewaluacja i zaplanowanie kolejnej edycji.

II. **Cel operacyjny: Zwiększenie dostępności, poszerzenie oferty i podniesienie jakości usług społecznych świadczonych mieszkańcom obszaru Partnerstwa polegające na:**

- wzroście podaży usług społecznych szacunkowo o 30%;
- objęcie ofertą usług ponad 25 rodzajów usług z 8 obszarów tematycznych (np. opiekuńcze, edukacyjne, kulturalne, czasu wolnego, wspierające rodzinę, dla seniorów, aktywizacji zawodowej, dla młodzieży itp.)
- równomiernej dostępności usług na terenie wszystkich całego partnerstwa;
- zapewnieniu kadry posiadającej profesjonalne przygotowanie do świadczenia usług.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez stworzenie międzygminnego porozumienia o rozwoju usług społecznych, w ramach, którego zostanie:

1. Przeprowadzona diagnoza potrzeb i potencjałów w zakresie usług społecznych na terenie partnerstwa.
2. Opracowana zintegrowana międzygminna oferta usług społecznych świadczonych mieszkańcom w ramach porozumienia (wybrane usługi).

3. Przeprowadzona analiza finansowa i skonstruowany biznes plan rozwoju usług społecznych (zidentyfikowane źródła ich finansowania, sposób kalkulacji odpłatności) umożliwiająca optymalizację kosztową.
4. Opracowane lub ujednolicone standardy świadczenia usług.
5. Powołana sieć współpracy usługodawców umożliwiającą podnoszenie kompetencji kadry realizatorów usług.
6. Ukształtowane warunki do powstawania podmiotów ekonomii społecznej ukierunkowanych na świadczenie usług społecznych.
7. Stworzona internetowa platforma do informowania i zarządzania usługami społecznymi realizowanymi w ramach międzygminnego porozumienia.
8. Realizowane będą usługi społeczne wykraczające poza ofertę świadczoną przez Ośrodki Pomocy Społecznej.

Dzięki temu porozumieniu o świadczeniu usług społecznych:

- podniesiona zostanie jakość życia mieszkańców terenu partnerstwa co będzie przeciwdziałać emigracji z terenu partnerstwa,
- zwiększy się atrakcyjność osiedleńcza terenu partnerstwa umożliwiającą przyciągnięcie nowych mieszkańców
- powstaną nowe miejsca pracy w sektorze usług społecznych

Cel zostanie etapowo zrealizowany w ciągu 4 lat:

Etap I: diagnoza, zbudowanie porozumienia zbudowania oferty i przygotowanie realizatorów 1 rok

Etap II: testowanie systemu świadczenia usług (węższy zakres oferty) i jego ewaluacja 1 rok

Etap III: realizacja usług po udoskonaleniu systemu w pełnym zakresie 2 lata

C. CEL STRATEGICZNY: **GOSPODARKA OPARTA NA ENDOGENNYM POTENCJALE TWORZĄCA ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY.**

- Przeprowadzona diagnoza obszaru funkcjonalnego Wschodnie Powiśle jako jedno z kluczowych wyzwań i kierunków strategicznej interwencji wskazała:
- „wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym, z szczególnym uwzględnieniem inkubacji, form przedsiębiorczości okołorolniczej i turystycznej, stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej”.

- Powyższy cel strategiczny a w szczególności jego zoperacjonalizowane cele szczegółowe wykazują zgodność z zakresem interwencji ujętym w celu 1.1.2. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 dedykowanym obszarom funkcjonalnym gmin zaliczonych do zagrożonych trwałym zmarginalizowaniem. Polegające one na:
 - aktywizacji lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej (jako czynnik m.in. przeciwdziałający decyzjom o migracji), a także racjonalnym gospodarowaniu przestrzenią[...] i dostosowaniu przestrzeni lokalnej lub wykorzystaniu istniejących uwarunkowań (np. przyrodniczych) do potrzeb zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego [...].
- Zgodność przedmiotowego celu i wywiedzionych z niego celów operacyjnych ze Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 można wykazać poprzez odwołanie do w zawartych w dokumencie przyjętych kierunków działań wskazanych dla celu strategicznego 3 „Odporna Gospodarka”:
 - „- Rozszerzenie oferty czasu wolnego oraz rozwój kompleksowej całorocznej oferty turystycznej, sportowej i kulturalnej.
 - Rozwój kompleksowej oferty usług dla biznesu oraz oferty dla nowych i obecnych w regionie inwestorów”.
- Dokument ten jako strategia regionalna dostrzega, iż istotną rolę w rozwoju gospodarczym województwa pomorskiego powinny odegrać zarówno kwestie związane z właściwym wsparciem jakie przedsiębiorcy powinni otrzymać od rozwiniętych instytucji otoczenia biznesu jak i z wykorzystaniem potencjałów regionu, do których zaliczone zostały przemysły turystyki i czasu wolnego wykorzystujące potencjały środowiskowy i dziedzictwa kulturowego.
- Przedmiotowy cel dla Wschodniego Powiśla ma szczególnie istotne znaczenie. Jego osiągnięcie powinno być fundamentem rozwiązania bodajże najistotniejszych problemów obszaru, które zidentyfikowano na etapie diagnozy tj.:
 - wysokiego poziomu ubóstwa wśród mieszkańców,
 - wykluczenia społecznego terenów po-PGRowskich,
 - wysokiej stopy bezrobocia,
 - ucieczki młodych do dużych miast,
 - wysokiego odsetka mieszkańców korzystających z pomocy społecznej.

- W realizację celu zaangażowane będą wszystkie gminy Wschodniego Powiśla. Część celów operacyjnych będzie oddziaływała bezpośrednio na całość obszaru natomiast wszystkie cele operacyjne będą wykazywały dodatkowe pośrednie oddziaływanie na całość obszaru partnerstwa.

I. Cel operacyjny: **Rozwój instytucji otoczenia biznesu.**

Celem jest osiągnięcie trwałego stanu polegającego na ciągłym powstawaniu w okresie objętym strategią nowych podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w liczbie 100 podmiotów/rok oraz **zapewnienie 20 % podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie gmin wchodzących w skład obszaru Wschodnie Powiśle oczekiwanego wsparcia w prowadzonej przez te podmioty działalności gospodarczej.** W szczególności wsparcie powinno dotyczyć:

- wzmocnienia zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw do zmiennych warunków rynkowych i technologicznych,
- wsparcia sfery B + R oraz komercjalizacji rozwiązań B + R,
- kompleksowej oferty wsparcia dla inwestorów (zarówno nowych jak i obecnych, którzy zamierzają podejmować działania inwestycyjne),
- aktywności eksportowej,
- tworzenia lokalnych marek i produktów.

Niewątpliwymi potencjałami posiadanymi przez partnerstwo, które posłużą do osiągnięcia celu będą funkcjonujące już na obszarze partnerstwa podmioty otoczenia biznesu posiadające możliwości rozwojowe oraz bardzo dobrze funkcjonujący potencjał relacyjny. Osiągnięcie celu wpisuje się w jeden z kluczowych kierunków interwencji tj. w wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem inkubacji, form przedsiębiorczości okołorolniczej i turystycznej a także stworzenia warunków sprzyjających powstawaniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej. Dodatkowo pośrednie oddziaływanie celu będzie miało pozytywny wpływ na wyhamowanie procesów depopulacji i ograniczenie poziomu ubóstwa mieszkańców.

Jednym ze sposobów realizacji przedmiotowego celu będzie podniesienie jakości podmiotów otoczenia rozwoju biznesu a w szczególności rozwój istniejących na terenie obszaru instytucji otoczenia biznesu poprzez stworzenie dodatkowych oddziałów lub filii poprawiających jej dostępność dla osób i podmiotów na całym obszarze partnerstwa oraz poprzez rozbudowę oferty o następujące usługi:

- a) centra biznesu, ośrodki szkoleniowo-doradcze, ośrodki przedsiębiorczości, punkty konsultacyjne czy inkubatory przedsiębiorczości;
- b) inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne (naukowe, przemysłowo-badawcze, badawcze itp.), inkubatory technologiczne, centra transferu technologii i e-inkubatory;
- c) fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeń kredytowych oraz kapitału zaangażowanego, a także sieci aniołów biznesu.

Korzyści:

Dzięki prawidłowo funkcjonującej instytucji otoczenia biznesu zostaną osiągnięte efekty:

1. Zwiększenie efektywności podmiotów gospodarczych z terenu obszaru.
2. Zwiększenie ilości i jakości miejsc pracy.
3. Przeciwdziałanie procesom depopulacji.
4. Zwiększenie potencjału inwestycyjnego obszaru.
5. Powstanie nowych ofert inwestycyjnych.
6. Wzrost poziomu zamożności mieszkańców.
7. Wzrost potencjału inwestycyjnego Wschodniego Powiśla.

Realizacja celu została rozpisana na etapy:

Etap I: polegający na zwiększeniu wsparcia świadczonego przez podmioty otoczenia biznesu do ww. wskaźnika 20% zostanie zrealizowany do 2026 r.

Etap II: polegający na uzyskaniu stałego przyrostu nowych podmiotów gospodarczych zostanie zrealizowany do 2028 r. co będzie równoznaczne z pełnym osiągnięciem przedmiotowego celu.

II. **Cel operacyjny: Stworzenie oferty turystycznej.**

Wykonana diagnoza Wschodniego Powiśla wykazała, iż obszar ten posiada trwały potencjał dla rozwoju turystyki i rekreacji. Posiadane zasoby naturalne w postaci czystego powietrza, rzek, jezior lasów oraz interesującego dziedzictwa kulturowego niczym nie ustępują zasobom obszarów, które w znaczącym stopniu oparły swój rozwój na branży turystycznej i odniosły dzięki temu sukces. W obliczu obecnego stanu zmarginalizowania obszaru podejmowanie działań prowadzących do rozwoju turystyki a co za tym idzie powstawania nowych i trwałych miejsc pracy zbudowanych na endogennym potencjale wydaje się z jednej strony kierunkiem naturalnym i mogącym czerpać ze sprawdzonych wzorców, z drugiej strony skutecznym w walce ze skutkami obecnej marginalizacji.

W obliczu takiej diagnozy obszar funkcjonalny Wschodnie Powiśle zdefiniował swój cel operacyjny, który zakłada **pozyskanie 100 tysięcy turystów odwiedzających obszar Partnerstwa Wschodnie Powiśle rocznie**. Jednocześnie cel zakłada, iż każdy z turystów pozostanie średnio na terenie gmin tworzących Partnerstwo przez 2 dni, a średnie wydatki każdego z turystów wynoszą 200,00 zł/dziennie na osobę.

Dla zrealizowania celu wykorzystane zostaną potencjały obszaru takie jak:

1. Posiadane zasoby naturalne:
 - a) krajobrazowe,
 - b) czyste środowisko,
 - c) historia terenów w tym zamieszkujących je postaci historycznych,
 - d) otwarta na turystów i przyjazna społeczność zamieszkująca obszar Partnerstwa,
 - e) unikatowe imprezy, obiekty i atrakcje turystyczne.
2. Dobrze rozwinięty i istotny w tego typu działaniach potencjał relacyjny.

Aby zrealizować cel należy także podjąć i wykonać niezbędne działania:

1. Budowa oferty turystycznej.
2. Przeprowadzenie promocji obszaru Partnerstwa Wschodnie Powiśle, w tym zbudowanie własnej unikatowej marki.
3. Rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Skuteczne osiągnięcie celu pozwoli na wygenerowanie zauważalnych korzyści dla całego obszaru. Podstawowymi korzyściami będą korzyści materialne, które zanotują podmioty gospodarcze i mieszkańcy. Przychody finansowe podmiotów zlokalizowanych na terenie Partnerstwa zostaną zwiększone o kwotę około 40 mln zł/rok co istotnie wpłynie na:

1. Tworzenie miejsc pracy i zamożność mieszkańców co przyczyni się do rozwiązywania problemu ubóstwa.
2. Uatrakcyjnienie oferty osadnictwa na terenie gmin tworzących Partnerstwo tym samym przeciwdziałając procesom depopulacyjnym.
3. Zwiększenie potencjału inwestycyjnego Partnerstwa Wschodnie Powiśle, który jest obecnie jedną z kluczowych barier rozwojowych.

Realizacja celu została rozpisana na etapy:

Etap I polegający na zbudowaniu oferty turystycznej zostanie zrealizowany do 2024 roku

Etap II polegający na zbudowaniu marki zostanie zrealizowany do 2026 roku

Etap III polegający na promocji będzie realizowany w sposób ciągły w całym okresie - z uwagi na konieczność zachowania ciągłości działań promocyjnych.

Realizacja celu zakłada wykorzystanie efektów celu związanego z rewaloryzacją dziedzictwa kulturowego oraz modernizacją infrastruktury komunikacyjnej co w sposób oczywisty ukazuje ich komplementarność.

III. Cel operacyjny: **Rozwój infrastruktury rekreacyjno-turystycznej.**

Słabą stroną obszaru partnerstwa determinującą istnienie ważnych barier rozwojowych jest zdecydowanie zbyt mały zasób infrastruktury rekreacyjno-turystycznej. Bariera ta utrudnia bardzo mocno wykorzystanie potencjału płynącego z posiadania atrakcyjnych zasobów środowiskowych oraz unikatowych obiektów dziedzictwa kulturowego. Przełamanie tej bariery umożliwiłoby wykorzystanie ww. potencjałów co znacząco przyczyni się do zrealizowania kluczowych kierunków interwencji związanych z podniesieniem jakości życia mieszkańców zwłaszcza do wychodzenia z obecnego poziomu ubóstwa, wyhamowania procesów depopulacji, zapewnienia mieszkańcom dostępu do wysokiej jakości usług społecznych oraz ustabilizowanie sytuacji finansowej gmin obszaru partnerstwa.

Celem jest uzbrojenie obszaru funkcjonalnego Wschodnie Powiśle w elementy infrastruktury, turystycznej, rekreacyjnej, sportowej, niezbędnej do podniesienia jakości życia mieszkańców oraz do stworzenia unikatowej oferty skierowanej do turystów, wykorzystującej maksymalnie potencjał obszaru a w szczególności zasoby środowiskowe i kulturalno-historyczne.

Cel jest komplementarny z celem z zakresu „Stworzenie oferty turystycznej”.

Realizacja celu będzie wymagała podjęcia:

1. Działań inwestycyjnych obejmujących wykonanie lub modernizację infrastruktury ogólnodostępnej takiej jak:
 - a) szlaki turystyczne w ilości min. 2 szt.,
 - b) drogi rowerowe o łącznej długości min. 50 km,
 - c) Plaże ogólnie dostępne w ilości min. 15 szt.,
 - d) Miejsca odpoczynku i rekreacji inne niż plaże - w ilości min. 1 szt.
 - e) Centrum sportów wodnych w ilości min. 1 szt.
2. Działań wspierających powstanie infrastruktury komercyjnej a w szczególności bazy noclegowej, bazy gastronomicznej, sieci kei żeglarskich, wypożyczalni sprzętu (w tym rowerów, bazy agroturystycznej, pól namiotowych, campingów i domków letniskowych. W zakres przedmiotowych działań powinny wejść w szczególności:

- a) Wspólne i skoordynowane działania planistyczno-administracyjne.
- b) Uzbrojenie co najmniej 10 ha terenów inwestycyjnych.
- c) Podejmowanie działań tworzących korzystne warunki dla inwestorów (zarówno nowych jak i obecnych)- opracowanie wspólnej oferty inwestycyjnej.
- d) Skoordynowanie działań promocyjnych i informacyjnych.

Aby zrealizować ww. założenia niezbędne będzie stworzenie korzystnego klimatu inwestycyjnego do czego może przyczynić się prawidłowe zrealizowanie celu „Rozwój instytucji otoczenia biznesu”.

Realizacja celu została rozpisana na etapy:

Etap I polegający na utworzenie szlaków turystycznych zostanie zrealizowany do 2025

Etap II polegający na utworzenie tras rowerowych zostanie zrealizowany do 2028

Etap III polegający na skoordynowaniu działań promocyjnych i informacyjnych zostanie zrealizowany do 2028

Etap IV ostatni, polegający na rozbudowie pozostałej infrastruktury wymienionej powyżej zostanie zrealizowany w dwóch fazach:

- 1) Stworzenie oferty inwestycyjnej do 2023 r.
- 2) Pełna realizacja zadań inwestycyjnych do 2030 r. co będzie równoznaczne z pełnym osiągnięciem przedmiotowego celu.

IV. Cel operacyjny: **Rewaloryzacja i upowszechnienie obiektów dziedzictwa kulturowego.**

Celem jest przekształcenie obiektów tworzących zasób rzeczy materialnych i niematerialnych oraz środowiska przyrodniczo-krajobrazowego składających się na całość dziedzictwa kulturowego Wschodniego Powiśla w **holistyczny zasób dziedzictwa kulturowego** i uzyskanie przez to wartości dodanej w stosunku do wartości pojedynczych obiektów zasobu.

Cel zamierzamy osiągnąć poprzez rewaloryzację szczególnie ważnych obiektów dziedzictwa kulturowego, w tym obiektów materialnych i niematerialnych oraz przeprowadzenie prac studialnych obejmujących wykonanie opracowań o charakterze popularno-naukowym ww. zasobu. Dla właściwej realizacji celu upowszechniania przedmiotowego zasobu będzie również wykonanie infrastruktury towarzyszącej i narzędzi w tym narzędzi wykorzystujących najnowszą cyfrową technikę przekazu informacji.

Partnerstwo posiada potencjał kulturowy/historyczny oparty o zespoły zabytków sakralnych i świeckich, zabytkową infrastrukturę hydrologiczną, swoiste tradycje, atrakcyjne zasoby archeologiczne a także tradycje kulinarne i postacie historyczne związane z obszarem.

Wśród barier rozwojowych w wymiarze społecznym partnerstwo boryka się z problemem słabej integracji społecznej, której przełamanie wymaga pielęgnowania i upowszechniania dziedzictwa w celu budowania silnej tożsamości lokalnej. Osiągnięcie celu wydaje się w sposób oczywisty wspierać pozytywnie procesy przełamania tego typu barier.

Pośrednio osiągnięcie celu przyczyni się do wyhamowania procesów depopulacyjnych np. poprzez swą komplementarność do tworzenia oferty turystycznej a co za tym idzie tworzenia miejsc pracy i wzrost zamożności mieszkańców.

Dzięki zrealizowaniu celu osiągniemy efekty:

1. Poprawy konkurencyjności obszaru dzięki włączeniu go w system gospodarczy w tym w szczególności w branżach turystycznej i czasu wolnego.
2. Wzmacniania spójności obszaru poprzez zachowania tożsamości lokalnej i kształtowanie postaw patriotycznych.

Cel będzie realizowany w sposób systematyczny począwszy od stworzenia katalogu obiektów dziedzictwa co zamierzamy wykonać do 2022, poprzez rewaloryzację wymagających tego działania obiektów, którą chcielibyśmy zakończyć do roku 2028 natomiast pozostałe działania zrealizowane będą do roku 2026.

V. **Cel operacyjny: Zwiększenie liczby gospodarstw ekologicznych i produktów regionalnych.**

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 wskazuje, że „wieś cechuje znacznie niższa przedsiębiorczość niż miasto”. Z drugiej strony „atuty obszarów wiejskich regionu stanowią dobrą podstawę do rozwoju rynku żywności o tradycyjnym charakterze. Prawie 200 produktów znajdujących się na Liście produktów tradycyjnych stawia pomorskie w czołówce regionów w kraju.” Obszar partnerstwa nie jest liderem w skali regionu w tym zakresie dlatego jako istotny cel Partnerzy wskazują rozwój i tworzenie produktu regionalnego oraz powstawanie podmiotów rolnictwa ekologicznego. Dążenie do poszerzenia zakresu rolnictwa ekologicznego to także zagadnienie komplementarne z celami środowiskowymi – bo związane jest z ograniczaniem przedostawania się zanieczyszczeń biogenych (azotu i fosforu) do wód powierzchniowych.

Zwiększenie liczby gospodarstw ekologicznych o 10 %.

Zwiększenie liczby produktów regionalnych o 10 %.

Partnerstwo dysponuje istotnym potencjałem relacyjnym, który może być mocnym atutem przy realizacji celów związanych z rozwojem gospodarstw ekologicznych i produktów regionalnych. Są to dwie Lokalne Grupy Działania, które obejmują cały obszar partnerstwa.

Partnerstwo posiada także doświadczone instytucje otoczenia biznesu, których działalność może poszerzyć się o strefę treningu dla gospodarstw ekologicznych i budowania produktów regionalnych. Jest to np. Regionalne Towarzystwo Inwestycyjne w Dzierzgoniu.

Zrealizowanie celu pozwoli na wykorzystanie wspomnianego w strategii regionalnej potencjału, jakim jest posiadanie stosunkowo mało zanieczyszczonego środowiska naturalnego.

Cel zostanie zrealizowany dzięki:

- Obserwowanemu zwiększaniu się zapotrzebowanie na produkty ekologiczne, naturalne i zdrowe.
- Dobrym warunkom naturalnym: czystym powietrzu i wodzie oraz wysokiej jakości glebom.
- Doświadczeniu w wieloletnim prowadzeniu produkcji rolnej co stanowi potencjał do rozwoju gospodarstw ekologicznych.

Cel zostanie zrealizowany poprzez:

1. Wsparcie administracyjne/organizacyjne rolnikom w działaniach mających na celu uzyskiwanie niezbędnych certyfikatów ekologicznej działalności rolniczej, np. w formie utworzenia stanowiska/zespołu przy Partnerstwie.
2. Prowadzenie akcji informacyjnej, wsparciu doradczemu i szkoleniowemu
3. Promocję przez struktury Partnerstwa charakterystycznych, atrakcyjnych lokalnych produktów.
4. Budowę systemu koordynacji producentów i odbiorców żywności ekologicznej.

Dzięki zrealizowaniu celu przychody finansowe podmiotów produkcji rolnej z terenu Partnerstwa zostaną zwiększone o około 2 % co istotnie wpłynie na:

1. Tworzenie nowych miejsc pracy i zamożność mieszkańców.
2. Postrzeganie partnerstwa jako miejsca turystyki kulinarnej i ekologicznej

3. Promocje partnerstwa jako całości, jako terenu czystego i ekologicznie ciekawego.
4. Poprawienie stanu środowiska naturalnego.

Realizacja celu została rozpisana na etapy:

Etap I polegający na akcji promocyjnej i informacyjnej dotyczącej produktu regionalnego i rolnictwa ekologicznego do 2025 r.

Etap II polegający na zaangażowania partnerstwa w promocję produktów regionalnych pochodzących z partnerstwa do 2030 r.

D. CEL STRATEGICZNY: OGRANICZENIE WYKLUCZENIA TRANSPORTOWEGO I CYFROWEGO.

Jako jedne z najistotniejszych zidentyfikowanych problemów w Obszarze Partnerstwa uznano:

- „- niską dostępność komunikacyjną w tym w obszarze komunikacji cyfrowej, [...]*
- niski poziom bezpieczeństwa pieszych i kierowców (brak chodników i oświetlonych dróg), [...]*
- bardzo słabą jakość dróg lokalnych, słabą dostępność do infrastruktury rowerowej”.*

Dodatkowo zdiagnozowano niską dostępność do wielu usług, z których część ma potencjał do tego, aby ich świadczenie realizować w formie zdalnej e-usługi.

Z tego też powodu jako jedne z Kluczowych wyzwań i kierunków interwencji strategicznej zidentyfikowane zostały:

- „rozwój i modernizacja infrastruktury poszerzającej możliwości komunikacyjne partnerstwa, poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru Partnerstwa, [...]*
- doprowadzenie do powszechności dostępu do Internetu szerokopasmowego, [...]*
- poniesienie dostępności komunikacyjnej szczególnie w miejscowościach defaworyzowanych na terenie partnerstwa, zapewnienie dobrej jakości usług transportowych”.*

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 wykazuje pełną zgodność z ww. celem Wschodniego Powiśla zarówno w wymiarze terytorialnym jak i przedmiotowym kierując do gmin obszarów funkcjonalnych tworzonych przez gminy zagrożone trwałą marginalizacją kompatybilny z przedmiotowym celem zakres interwencji określony w celu 1.1.2.:

- „- uzupełnienie i dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodno-kanalizacyjnej) i społecznej na potrzeby rozwoju gospodarczego i mieszkańców oraz **modernizacja infrastruktury transportowej***

łączącej obszary zagrożone trwałą marginalizacją z lokalnymi, subregionalnymi i regionalnymi ośrodkami rozwoju (patrz kierunek 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych ...),

- rozwój usług opartych o technologie telekomunikacyjne, a także szkolenia na rzecz włączenia cyfrowego osób wykluczonych cyfrowo i zagrożonych tym wykluczeniem”.

Cel wpisuje się także w Narodowy Plan Szerokopasmowy w zakresie wynikającym z konieczności rozbudowy na obszarze partnerstwa sieci Internetu szerokopasmowego.

Cel jest zgodny z właściwą strategią regionalną tj. Strategią Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030, która odnosi się zarówno do kwestii dostępności transportowej jak i ograniczenia wykluczenia cyfrowego odpowiednio poniższe potrzeby interwencji.

Cel 2.4 „Mobilność”:

„Ukierunkowanie tematyczne:

[...] – rozwój sieci dróg [...]

Wymiar terytorialny:

W zakresie:

- Rozwoju infrastruktury transportu zbiorowego oraz taboru niskoemisyjnego, w szczególności miejskie obszary funkcjonalne, tereny o sezonowo wysokim ruchu turystycznym **oraz obszary cechujące się niską dostępnością transportową.**

– Rozwoju sieci dróg: ponadregionalne pasma rozwojowe wskazane w PZPWP 2030.

– **W pozostałych obszarach: całe województwo.”**

Cel 1.4 „Bezpieczeństwo cyfrowe”:

„[...] 2. Wyzwaniem pozostaje eliminacja barier wpływających na wykluczenie cyfrowe. Pierwszą z nich jest zróżnicowany i wymagający poprawy dostęp do sieci internetowej o przepustowości przekraczającej 30Mb/s, w przyszłości zaś dostęp do internetu 5G. W szczególności problemem jest tzw. „ostatnia mila”, czyli odcinek sieci dostępowej doprowadzony do użytkownika końcowego. Wysoka przepustowość oraz niezawodność przesyłu informacji będzie warunkiem kluczowym dla rozwoju internetu rzeczy, czy np. inteligentnego transportu.

3. Drugą grupą ograniczeń wymagających interwencji jest obszar kompetencji cyfrowych. Już teraz możliwe jest przeniesienie do świata wirtualnego zdecydowanie szerszego zakresu usług publicznych. W szczególności, dotyczy to sfery e-administracji, w tym obszaru spraw obywatelskich, działalności gospodarczej czy też dostępu do informacji przestrzennej. [...]

4. Realizowane w ramach celu operacyjnego upowszechnienie technologii cyfrowych wpisuje się w wyzwanie budowy społeczeństwa informacyjnego i poprzez niwelowanie barier rozwojowych sprzyja spójności społecznej.”

Kierunek działania:

„rozbudowa szerokopasmowej infrastruktury dostępowej – obszary o niskim dostępie do sieci szerokopasmowej.”

Źle oceniany stan i dostępność dróg oraz niewystarczająca dostępność Internetu szerokopasmowego postrzegane są jako czynniki negatywnie determinujące warunki życia i podejmowania aktywności gospodarczej co przekłada się bezpośrednio na poziom zamożności mieszkańców oraz przychody finansowe jst. wchodzących w skład partnerstwa a w konsekwencji proces depopulacji. Jest to istotna bariera dla wykorzystania potencjałów partnerstwa związanych z zasobami środowiska naturalnego i posiadaniem unikatowych obiektów dziedzictwa kulturowego. Zintegrowany charakter celu obejmującego obszary: środowiskowy, gospodarczy i społeczny podkreśla jego wymiar terytorialny. W realizację celu zaangażowane będą wszystkie jst a jego oddziaływanie obejmie całość obszaru co wynika wprost z treści jego operacjonalizacji.

Cel dla prawidłowej realizacji wymaga rozwiniętych mechanizmów współpracy i wykorzystania dobrze funkcjonującego potencjału relacyjnego partnerów.

I. **Cel operacyjny: Modernizacja sieci dróg gminnych i powiatowych zapewniających zintegrowanie komunikacyjne obszaru partnerstwa**

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 wskazuje, że „mimo znaczących inwestycji, duża część sieci drogowej województwa w dalszym ciągu znajduje się w niezadowalającym lub złym stanie technicznym (...) wyzwaniem pozostaje (...) niezadowalający stan dróg powiatowych i gminnych.

Ponadto ważną daną związaną z koniecznością wpływu na infrastrukturę drogową jest fakt, że Pomorskie zajmuje 3. pozycję w kraju pod względem liczby wypadków drogowych.

W Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 zauważono także, że „pomorska wieś (...) wykazuje jednak szereg deficytów. Najważniejszymi z nich jest dostępność transportowa (w tym jakość dróg) (...) Pomorskie należy do regionów o najniższym odsetku długości dróg publicznych o nawierzchni twardej ulepszonej na wsi.

Dlatego też wśród strategicznych wyzwań rozwojowych SRWP wskazuje rozwój dróg „publicznych niwelujący dysproporcje wewnątrz regionu”.

Także Partnerzy partnerstwa Obszar Funkcjonalny Wschodnie Powiśle jako istotny cel wskazują na doprowadzenie do zadawalającego stanu nawierzchni głównych ciągów drogowych partnerstwa. W zakresie realizacji tego celu partnerstwo wskazuje przebudowy, budowy lub remonty kluczowych odcinków dróg gminnych i powiatowych prowadzące do zwiększenia płynności ruchu i poprawy bezpieczeństwa komunikacyjnego. Za ważny aspekt uznane zostało wsparcie tworzenia powiązań sieci dróg powiatowych i gminnych z siecią dróg

wojewódzkich i krajowych, prowadzące do zwiększenia dostępności lokalnych ośrodków gospodarczych.

Cel zostanie osiągnięty poprzez 130-150 kilometrów rocznie zbudowanych albo zmodernizowanych dróg (w tym dróg rowerowych).

Efektem realizacji celu będzie:

- Skrócenie czasu podróży pomiędzy miejscowościami partnerstwa.
- Skrócenie czasu podróży do miast regionalnych/powiatowych, a tym samym zmniejszenie współczynnika peryferyjności o 10 %.
- Zmniejszenie liczba wypadków i kolizji drogowych o 20 %.
- Zwiększenie możliwości kursowania komunikacji publicznej o 5%.

Cel zostanie zrealizowany poprzez:

1. Budowę nowych ciągów drogowych na śladzie dróg gruntowych.
2. Poprawę stanu technicznego odcinków dróg z nawierzchnia bitumiczną poprzez położenie nowej warstwy ścieralnej na 50 km.
3. Rozbudowę systemu dróg rowerowych wraz z istniejącą infrastrukturę towarzyszącą.

Dzięki zrealizowaniu celu obszar partnerstwa zyska także na atrakcyjności dla prowadzenia działalności gospodarczej co spowoduje zwiększenie ilości podmiotów gospodarczych o 10 % co skutkowało będzie:

- Tworzeniem nowych miejsc pracy i zamożność mieszkańców.
- Promocją partnerstwa jako terenu dostępnego.

Realizacja celu została rozpisana na etapy:

Etap I polegający opracowaniu opartego o analizy komunikacyjne kompleksowego programu budowy i modernizacji ciągów komunikacyjnych strategicznych dla Partnerstwa do 2023.

Etap II polegający na budowie i modernizacji dróg do 2030

II. Cel operacyjny: **Ogólnodostępny szerokopasmowy Internet.**

Istotą celu jest zapewnienie 100 % mieszkańców obszaru partnerstwa lepszego zdalnego dostępu do:

1. Usług społecznych.
2. Informacji.

3. Gospodarki cyfrowej.
4. Zasobów kultury cyfrowej.
5. Edukacji zdalnej.
6. e-administracji.
7. Usług związanych z obsługą podatkowa.
8. E-usług w zakresie gospodarki komunalnej.
9. Lokalnych usług zdrowotnych.
10. Usług dla przedsiębiorców i biznesu.

Jest to cel komplementarny z wieloma celami innych obszarów strategicznych Wschodniego Powiśla ponieważ stanowi podstawę zarówno do rozwoju przedsiębiorczości jak i wyrównywania poziomu jakości życia mieszkańców w skali regionu. Kwestia ta jest tożsama z „trwałym bezpieczeństwem cyfrowym” Strategii Województwa Pomorskiego gdyż prowadzi do eliminacji infrastrukturalnych i kompetencyjnych barier, które w kontekście Wschodniego Powiśla jako obszaru zmarginalizowanego w sposób szczególny powinny przyczynić się do wyeliminowania wykluczenia cyfrowego. Osiągnięcie celu niewątpliwie przyczyni się do ograniczenia barier rozwojowych obszaru takich jak możliwość doksztalcania poza systemem oświaty (ale również w dobie pandemii zapewni należyty dostęp do szkolnictwa podstawowego), wygodny dostęp do usług prawnych (które na etapie diagnozy wskazano jako jedną z barier rozwojowych) a także stanowi dość oczywisty warunek budowy marki partnerstwa jako przestrzeni Slow Life.

Aby osiągnąć cel niezbędne będzie zapewnienie dostępu do infrastruktury telekomunikacyjno-cyfrowej (informatycznej) oraz podnoszenie kompetencji cyfrowych mieszkańców co zostanie osiągnięte poprzez:

1. Rozbudowę i modernizację sieci Internetu szerokopasmowego.
2. Stworzenie dostępu do usług typu Gminny System Komunikacji.
3. Zapewnienie niezbędnego zakresu szkoleń adresowanych do osób mieszkających na obszarze Wschodniego Powiśla.

Dzięki zrealizowaniu celu:

1. Znaczącej poprawie ulegnie jakość życia mieszkańców poprzez zwiększenie możliwości samorozwoju, prowadzenia działalności gospodarczej czy zaspakajania potrzeb bytowych i zwiększeniu wygody realizacji części obowiązków formalnoprawnych oraz administracyjnych.
2. Dodatkowo zmniejszy się poziom biurokracji i konieczności wizyt mieszkańców bezpośrednio w instytucjach - wpłynie to pozytywnie na relacje mieszkaniac - urząd - wzrośnie poziom zadowolenia mieszkańców a przez to wzrośnie atrakcyjność bytowa obszaru.
3. Możliwe będzie tworzenie zdalnych miejsc pracy i świadczenie pracy zdalnej.

4. Wreszcie, zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży poprzez uzyskanie naturalnej w dzisiejszym świecie bazy do kształcenia zdalnego i komunikacji ze światem.

Wschodnie Powiśle zamierza zrealizować ten cel do 2026 r. pod warunkiem uzyskania odpowiedniego wsparcia finansowego z programów Krajowych lub Regionalnych.

Wypracowane cele strategiczne zachowują pełną zgodność i spójność z obowiązującymi dokumentami strategicznymi krajowymi i regionalnymi. Przeprowadzona **analiza porównawcza i celowa** przyjętych celów strategicznych z celami strategicznymi w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 oraz w „Strategii rozwoju województwa pomorskiego do 2030 roku wykazują zgodność.

3. Projekty

3.1. Wprowadzenie

Proces generowania projektów strategicznych prowadzony był według założeń maksymalnej efektywności i uzgodnienia pomiędzy uczestnikami procesu. Proces ten składał się z kilku następujących po sobie etapów:

I. Wyłaniania

Przeprowadzonego w formie **naboru propozycji projektowych (pomysłów)** w formie online, otwartego w czerwcu 2021 roku dla wszystkich zainteresowanych, ze szczególnym udziałem wybranych kluczowych interesariuszy Partnerstwa. W ramach którego zgłoszono kilkadziesiąt indywidualnych propozycji.

II. Preselekcji

Polegającego na wstępnej analizie i ocenie zgłoszonych pomysłów projektowych pod kątem prawidłowości (kompletności) zgłoszenia, merytorycznej treści oraz **zgodności z kryteriami oceny** projektów strategicznych, zakończonej propozycją połączenia zgłoszonych propozycji w zintegrowane wiązki działań do dalszego opracowania.

Kryteria oceny projektu strategicznego:

1. KRYTERIA OBLIGATORYJNE:

- a) **Zgodność z diagnozą**- Projekt wynikający i dotyczący określonych w diagnozie **wniosków i kierunków interwencji i współpracy**.
- b) **Zgodność z celami strategicznymi**- projekt dotyczący przynajmniej jednego lub kilku **celów strategicznych**.
- c) **Projekt partnerski**- realizowany **wspólnie** przez uczestników Partnerstwa lub wytwarzający wspólny rezultat dla całego Partnerstwa.
- d) **Projekt Zintegrowany**- rozwiązujący **szerszy zakres** problemów, wykorzystujący szerszy zakres potencjałów, odpowiadający na potrzeby różnych grup osób.
- e) **Projekt komplementarny**- Projekt wykazuje **powiązanie** z innymi projektami w ramach tworzonej strategii (spójność) lub innymi projektami partnerstwa, których realizacja jest przesądzona w sposób wiarygodny.

2. KRYTERIA DODATKOWE:

- a) **Wpływ na jakość usług**- Projekt powinien poprawiać **jakość świadczonych usług** na obszarze większym niż jednej gminy.
- b) **Wpływ finansowy**- Projekt powinien przyczyniać się do **obniżenia kosztów** świadczenia usług publicznych lub **zwiększać dochody** gmin Partnerstwa.
- c) **Mieszany charakter**- Projekt powinien łączyć w sobie działania inwestycyjne i nieinwestycyjne (tzw. **twarde i miękkie**).

III. Integracji

W wyniku tego procesu, działając w oparciu o zasady koncentracji, kumulacji i integracji, **przygotowano 7 propozycji** projektów strategicznych.

1. Powszechny dostęp do Internetu szerokopasmowego i e-usług.
2. Szlak dziedzictwa kulturowego Wschodniego Powiśla.
3. Budowa biokompostowni.
4. Budowa instalacji zagospodarowania skratków.
5. Poprawa efektywności energetycznej budynków jst.
6. Budowa farm fotowoltaicznych ze szczególnym uwzględnieniem agrowoltaiki.
7. Kreatywni i przedsiębiorczy – kształtowanie kompetencje przyszłości dzieci i młodzieży ze Wschodniego Powiśla.

IV. Wstępnego opracowania

Będącego iteracyjnym procesem **wstępnego rozwinięcia merytorycznego** propozycji projektowych w kontekście ich celowości, potrzeby realizacji i spodziewanych efektów. Wstępnie opracowane projekty zostały poddane pod dyskusję na forum Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej.

V. Rangowania- selekcji kierunkowej

Będącego kluczowym elementem decyzji strategicznej (kierunkowej), w ramach której Rada Partnerstwa zarekomendowała do dalszego opracowania **dwa, kluczowe projekty strategiczne** wg wstępnej idei jak poniżej.

Projekt strategiczny nr 1.

Tytuł projektu	Idea projektu
SZLAK DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WSCHODNIEGO POWIŚLA	Projekt stworzenia na obszarze partnerstwa szlaku dziedzictwa kulturowego ma na celu przywrócenie atrakcyjnego stanu wszystkim materialnym i niematerialnym obiektom dziedzictwa kulturowego, wykonanie działań ułatwiających i uatrakcyjnających ich udostępnianie w celu włączenia ich w system edukacji oraz gospodarki regionu. Dodatkowo poprzez połączenie obiektów w szlak uzyskana zostanie wartość dodana, która jest większa niż suma wartości każdego z obiektów osobno. Projekt będzie polegał na: <ul style="list-style-type: none">- inwentaryzacji zasobu,- przeprowadzeniu działań rewaloryzacyjnych,- wykonaniu infrastruktury towarzyszącej,- opracowaniu przewodników i scenariuszy lekcji oraz wycieczek,- opracowaniu narzędzi rozszerzonej rzeczywistości

	<p>(Augmented Reality),</p> <ul style="list-style-type: none"> - wsparciu szkoleniowym grup społecznych wykorzystujących przedmiotowy zasób w życiu zawodowym (nauczycieli, przewodników, animatorów kultury etc...). <p>Całość ma za zadanie przyczyniać się do budowy tożsamości lokalnej i wspierania procesu kreacji marki obszaru tworząc jednocześnie element atrakcyjnej oferty turystycznej.</p>
--	---

Projekt strategiczny nr 2.

Tytuł projektu	Idea projektu
BUDOWA KOMPLEKSÓW FOTOWOLTAICZNYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM AGROWOLTAIKI	<p>Projekt budowy kompleksów fotowoltaicznych ma na celu zwiększenie wielkości produkcji i zużycia energii z czystych i odnawialnych źródeł na obszarze partnerstwa.</p> <p>Projekt będzie polegał na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzeniu mechanizmu współpracy partnerów, - zbudowaniu w każdej z gmin partnerstwa min. Jednego kompleksu fotowoltaicznego, - opracowaniu pakietu edukacyjnego promującego czyste źródła energii i jego upowszechnianiu, - zbudowaniu najefektywniejszej formy organizacyjno-prawnej funkcjonowania wybudowanych farm. <p>Zadaniem projektu jest dbałość o ochronę środowiska naturalnego zaś dodatkowym efektem winno być obniżenie kosztów funkcjonowania gmin a w konsekwencji kosztów świadczenia niektórych usług.</p>

VI. Opracowania końcowego

Będącego iteracyjnym procesem o charakterze warsztatowym i technicznym, w ramach którego dokonano **konkretyzacji założeń merytorycznych**, uzgodnienia założeń projektu w oparciu o zidentyfikowane potrzeby oraz zatwierdzone cele strategiczne, określono założenia techniczne oraz sformułowano spodziewane efekty realizacji.

VII. Decyzji strategicznej

Będącego finalnym etapem procesu wyłaniania projektów strategicznych w formie decyzji Rady Partnerstwa o **zatwierdzeniu projektów strategicznych**. W efekcie podjętych decyzji, przygotowane zostały założenia dotyczące projektów strategicznych i projektów uzupełniających.

Jednocześnie w ramach zarządzania strategią przyjęto zasady **aktualizacji listy projektów** (strategicznych lub uzupełniających), wynikające z procesu wyłaniania projektów partnerskich oraz weryfikacji obecnych założeń wskazanych w Strategii.

3.2. Projekty strategiczne

Projekty strategiczne to **kompleksowe działania mające na celu realizację założonych celów strategicznych**, kluczowe z punktu widzenia całego Partnerstwa i dotyczące szerokiego obszaru wyzwań. Kompletny zakres warunków (kryteriów) niezbędnych do spełnienia znajduje się we wprowadzeniu do niniejszego rozdziału.

Projekty takie muszą być realizowane wspólnie przez członków Partnerstwa i wytwarzać wspólny rezultat, istotny dla całego Partnerstwa. To projekty kompleksowo rozwiązujące szerszy zakres problemów i wyzwań wynikających z diagnoz, wykorzystujących szerszy zakres potencjałów i odpowiadający na szerszy zakres potrzeb różnych grup beneficjentów końcowych. W efekcie projekty takie mają wpływ na rozwój więcej niż jednego partnera, łączą różne wymiary (gospodarczy, społeczny, środowiskowo-przestrzenny), wykazując przy tym komplementarność z innymi projektami na obszarze partnerstwa, zrealizowanymi lub przesądzonymi do realizacji.

Preferowane jest, aby takie projekty łączyły zróżnicowane zakresy przedmiotowe, poprawiały jakość świadczonych usług na terenie Partnerstwa oraz przyczyniały się do obniżenia kosztów świadczenia usług publicznych lub podnosiły bazę podatkową partnerów.

W wyniku opisanego procesu wyboru strategicznego przygotowana została propozycja **dwóch projektów strategicznych**, spełniających wymagane warunki projektu partnerskiego, zintegrowanego i komplementarnego, będącego jednocześnie kompleksową odpowiedzią na zidentyfikowane w ramach diagnozy potrzeby i wyzwania i realizującego wypracowane cele strategiczne.

Założenia projektu strategicznego nr 1.

Tytuł projektu	SZLAK DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WSCHODNIEGO POWIŚLA
Lider projektu	Miasto i Gmina Dzierzgoń
Partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gminy wchodzące w skład Partnerstwa (Miasto i Gmina Prabuty, Gmina Dzierzgoń, Gmina Mikołajki Pomorskie, Gmina Stary Targ, Gmina Stary Dzierzgoń, Gmina Ryjewo, Gmina Gardeja). 2. Lokalne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich, LGD), grupy rekonstrukcyjne, bractwa rycerskie. 3. Szkoły, instytucje kultury, Wyższe Uczelnie, 4. Podmioty dysponujące obiektami dziedzictwa kulturowego.
Potrzeba realizacji projektu	<p>Potrzeba realizacji projektu wynika ze zidentyfikowanych na etapie diagnozy problemów i barier rozwojowych. W ramach przeprowadzonej diagnozy Partnerstwa problemem jest niewykorzystanie potencjału kulturowego/historycznego i relacyjnego. Pociąga to za sobą szereg niekorzystnych zjawisk oddziałujących także na wszystkie sfery funkcjonowania terenu całego Partnerstwa. Ponadto zidentyfikowano następujące problemy szczegółowe dwóch podstawowych sferach:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wymiar społeczny: <ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom ubóstwa wśród mieszkańców, - słaba integracja społeczna, - wysoka stopa bezrobocia i będącą tego następstwem ucieczka młodych do dużych miast. 2. Wymiar gospodarczy: <ul style="list-style-type: none"> - niska atrakcyjność inwestycyjna. - słaba baza noclegową. 3. Sfera instytucjonalna: <ul style="list-style-type: none"> - Niestabilność finansowa gmin. <p>Realizacja projektu ma na celu zwiększenie poziomu integracji społecznej. Jest on nakierowany na bezpośrednią likwidację zdiagnozowanego problemu społecznego. Koncepcja projektu zakłada niwelację przyczyn wywołujących ten problem poprzez wykreowanie cennego instrumentu posiadającego zastosowanie w kształtowaniu poziomu tożsamości lokalnej ale także w branży turystycznej, czasu wolnego i instytucjach kultury. Pozwala także na wykreowanie i promocję marki Wschodniego Powiśla jako miejsca klimatycznego posiadającego ciekawą i bogatą historię. W sposób atrakcyjny dopełnia to ofertę turystyczną obszaru opartą na wysokiej jakości potencjale środowiskowym co podnosi jej konkurencyjność. Zwiększenie poziomu konkurencyjności oferty turystycznej nie pozostanie bez wpływu na podniesie atrakcyjności inwestycyjnej</p>

	<p>obszaru a tym samym możliwość przełamania kluczowej w tym zakresie bariery, którą jest słaba baza noclegowa. Spełnienie przez projekt zakładanych efektów wpłynie pozytywnie na problem niewystarczająco rozwiniętego sektora gospodarczego na terenie Partnerstwa. Rozwój turystyki. będzie kołem napędowym do tworzenia mikroprzedsiębiorstw oraz rozwoju istniejących przedsiębiorstw związanych z branżą turystyczną (np. agroturystyka), gastronomiczną, instytucji kultury itp.</p> <p>Rozwój sektora gospodarczego bezpośrednio wpłynie na likwidację problemu społecznego zidentyfikowanego jako ucieczka młodych do dużych miast (depopulacja) poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach jak również w nowo powstających.</p> <p>Powyższy Projekt będzie miał wpływ na stan budżetów gmin partnerstwa, poprzez zwiększone wpływy z podatku od przedsiębiorstw nowo powstałych (udział gmin w CIT), jak również z podatku PIT (udział gmin w PIT) od osób fizycznych, które zamieszkają na terenie partnerstwa i podejmą pracę.</p>
<p>Koncepcja projektu</p>	<p>Celem projektu jest zwiększenie poziomu integracji mieszkańców poprzez budowę tożsamości lokalnej oraz zmniejszenie poziomu ubóstwa dzięki powstawaniu atrakcyjnych miejsc pracy.</p> <p>Projekt zakłada powstanie na większości zlokalizowanego obszaru Partnerstwa szlaku obiektów dziedzictwa kulturowego wykorzystywanego przez mieszkańców w celach edukacyjnych i pogłębiania poziomu integracji społecznej. Co jest istotne to fakt, iż poprzez połączenie obiektów w szlak uzyskana zostanie wartość dodana, która jest większa niż suma wartości każdego z obiektów osobno. Szlak będzie dostępny także dla turystów i jako atrakcja turystyczna obszaru zbuduje jego rozpoznawalność. Projekt będzie polegał na realizacji poniższych działań:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inwentaryzacja zasobów dziedzictwa kulturowego wykonana na etapie diagnozy powinna zostać pogłębiona zwłaszcza w zakresie obiektów niematerialnych co pozwoli na uwzględnienie w projekcie każdego posiadającego wartość kulturową obiektu. Inwentaryzacja będzie wykonana w sposób umożliwiający wykorzystanie jej efektów w przewodnikach, opracowaniach popularnonaukowych oraz narzędziach rozszerzonej rzeczywistości. W inwentaryzacji powinny zostać uwzględnione co najmniej wstępnie zidentyfikowane nast. obiekty: <ol style="list-style-type: none"> a) Obiekty architektury sakralnej (m.in. Kościół parafialny

	<p>p.w. Trójcy Przenajświętszej w Dzierzgoniu; Kościół p.w. Św. Ducha w Dzierzgoniu; Kościół z XIV wieku w Bągarcie; Kościół pw. Matki Boskiej Różańcowej i św. Antoniego w Czarnem Dolnem; Kościół pw. Zwiastowania Najświętszej Marii Panny w Nowej Wiosce; Kościół św. Piotra i Pawła w Starym Mieście; Kościół p. w. Św. Katarzyny w Straszewie; Katedra św. Wojciecha w Prabutach),</p> <p>b) Obiekty architektury świeckiej (m.in. Uprężalnia z XVIII w.; Pałac w Stążkach; Dawny pałac starostów dzierzgońskich i wojewodów malborskich w Nowinach; Zespół pałacowo-parkowy z XVIII wieku w Prakwicach; Pałac w Klecewie; Grodzisko Pruskie; Ruiny gotyckiego zamku krzyżackiego z XIV w. w Przezmarku; Relikty pałacu wraz z zabytkowym parkiem w Pudłowcu; Układ ruralistyczny i urbanistyczny wsi Mortąg; zespół zabytkowych, podziemnych wodociągów w Prabutach; fontanna z figurą rolanda w Prabutach, ruiny zamku w Prabutach),</p> <p>c) Historyczne miejsca pochówków (m.in. Kapliczki i cmentarze menonickie; cmentarz w Dzierzgoniu XIV-XVIII w.; cmentarz luterański w Dzierzgoniu z XVII w.; cmentarz żydowski w Dzierzgoniu XVIII/XIX w.).</p> <p>d) Galerie sztuki i rekonstrukcje (m.in. Ceramika Słowiana w Miniętach; Galeria i Pracownia Sztuki Małgorzaty Krause).</p> <p>2. Przeprowadzeniu działań rewaloryzacyjnych- powinny nim zostać objęte obiekty ujęte w inwentaryzacji zgodnie ze zdiagnozowanym w niej zakresem. Działaniem tym objęte będą te obiekty co do których nie wystąpią przeszkody uniemożliwiające podjęcie takich działań wynikające np. ze stanu prawnego.</p> <p>3. Wykonanie infrastruktury towarzyszącej takiej jak drogi dojazdowe do punktów, w których zlokalizowane są obiekty, parkingi, tablice informacyjne, oznakowanie szlaku, toalety publiczne, ławki, zagospodarowanie zieleni etc.. Działaniem tym będzie objęty każdy zinwentaryzowany obiekt.</p> <p>4. Opracowanie narzędzi rozszerzonej rzeczywistości (Augmented Reality). Będzie to technologiczne połączenie w sposób równoczesny i interaktywny świata realnego ze światem generowanym komputerowo z możliwością obserwacji ich połączenia na elektronicznych urządzeniach mobilnych. Połączenie obrazu świata rzeczywistego i wytworzonego komputerowo 3D (np. wizji historycznej tego samego miejsca) będzie się odbywało poprzez nakierowanie kamery w smartfonie na określony obiekt w przestrzeni, jednocześnie ujęty w systemie oprogramowania użytkownik otrzyma</p>
--	---

	<p>dodatkowe informacje dotyczące historii, funkcji obiektu, a także wizualizacje tego, jak dany obiekt wyglądał w przeszłości. Dodatkowe funkcjonalności systemu:</p> <ul style="list-style-type: none">- umożliwią stworzenie nowatorskiego przewodnika po sąsiadujących atrakcjach kulturowych, (nawet jeśli nie pozostało zbyt wiele fizycznych obiektów, ale ziemia niesie za sobą historię),- pozwolą na skonstruowanie mapy miejsc,- pokażą użytkownikowi lokalizacje na tle pobliskich atrakcji,- na życzenie odbiorcy będą go nawigowały między obiektami. <p>5. Opracowanie przewodników i scenariuszy lekcji oraz wycieczek, a także pakietu szkoleń obejmującego pełen zakres wiedzy o zinwentaryzowanym zasobie, metodykę stosowania ww. scenariuszy oraz instruktaż korzystania z narzędzi rozszerzonej rzeczywistości. Powyższe będzie dedykowane wszystkim grupom interesariuszy tj. nauczycielom, pracownikom instytucji kultury, przewodnikom turystycznym, przedstawicielom LGD oraz innym gotowym włączyć się w proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego.</p>
--	--

Zgodność z celami	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projekt jest zgodny z celem strategicznym C. „GOSPODARKA OPARTA NA ENDOGENNYM POTENCJALE TWORZĄCA ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY” - realizuje ten cel częściowo. Także częściowo realizując Cel operacyjny C.II.: “Stworzenie oferty turystycznej”. W sposób całościowy realizuje cel operacyjny C.IV.: „Rewaloryzacja i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego”. 2. Dodatkowo Projekt częściowo realizuje cel strategiczny B. „KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ I BUDOWANIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI I EDUKACJI KSZTAŁTUJĄCEJ KOMPETENCJE W ZAKRESIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI”. Również częściowo realizując jego cel operacyjny „Promocja postaw przedsiębiorczych oraz kształtowanie kompetencji z zakresu praktycznego prowadzenia biznesu wśród uczniów szkół podstawowych z terenu Wschodniego Powiśla”.
Okres realizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przewidywany okres realizacji projektu (wdrożenia): 2022-2028. 2. Przewidywany okres jego eksploatacji (funkcjonowania): 2022-2052.
Terytorialny zasięg projektu	<p>Zasięg terytorialny projektu obejmuje nast. gminy wchodzące w skład Partnerstwa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prabuty 2. Dzierzgoń 3. Stary Dzierzgoń 4. Gardeja 5. Stary Targ 6. Ryjewo 7. Mikołajki Pomorskie
Komplementarność z innymi projektami	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w strategii projektami:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. 2. Kreatywni i przedsiębiorczy – kształtowanie kompetencji przyszłości dzieci i młodzieży z Wschodniego Powiśla
Produkty projektu i ich wskaźniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba szlaków dziedzictwa kulturowego Wschodniego Powiśla. 2. Liczba obiektów poddanych renowacji. 3. Liczba scenariuszy wycieczek. 4. Liczba scenariuszy lekcji. 5. Liczba powstałych aplikacji rozszerzonej rzeczywistości.
Rezultaty bezpośrednie projektu i ich wskaźniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba mieszkańców zaznajomiona z dziedzictwem kulturowym obszaru. 2. Wzrost liczby turystów odwiedzająca rocznie obszar partnerstwa. 3. Liczba osób wykorzystujących w swojej pracy szlak dziedzictwa kulturowego. 4. Liczba nowopowstałych miejsc pracy w branży turystycznej i instytucjach kultury. 5. Wzrost wpływów do budżetów jst wchodzących w skład

	Partnerstwa.
--	--------------

Założenia projektu strategicznego nr 2

Tytuł projektu	BUDOWA KOMPLEKSÓW FOTOWOLTAICZNYCH ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM AGROWOLTAIKI
Lider projektu	Miasto i Gmina Dzierzgoń
Partnerzy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gminy wchodzące w skład Partnerstwa (Miasto i Gmina Prabuty, Gmina Dzierzgoń, Gmina Mikołajki Pomorskie, Gmina Stary Targ, Gmina Stary Dzierzgoń, Gmina Ryjewo, Gmina Gardeja). 2. Lokalne organizacje pozarządowe (stowarzyszenia ekologów, LGD), podmioty ekonomii społecznej. 3. Szkoły, instytucje ochrony środowiska, instytucje okołobiznesowe. 4. Osoby fizyczne i prawne.
Potrzeba realizacji projektu	<p>Potrzeba realizacji projektu wynika ze zidentyfikowanych na etapie diagnozy problemów i barier rozwojowych Partnerstwa.</p> <p>Problemami, na które odpowiada projekt są:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Środowiskowe: <ul style="list-style-type: none"> - W okresie zimowym (grzewczym) relatywnie zła jakość powietrza. - Potrzeba intensywniejszego wykorzystanie OZE i podniesienie świadomości w tym zakresie. 2. Społeczne: <ul style="list-style-type: none"> - Wysoki poziom ubóstwa wśród mieszkańców. - Wysoka stopę bezrobocia. - Ucieczka młodych do dużych miast. 3. Gospodarcze: <ul style="list-style-type: none"> - Niska atrakcyjność inwestycyjna. - Skąpa oferta inwestycyjna. - Brak rodzimych dużych przedsiębiorstw z potencjałem inwestycyjnym. 4. Instytucjonalne: <ul style="list-style-type: none"> - - Niestabilność finansowa gmin. <p>Projekt stanowi odpowiedź na kluczowe wyzwania i kierunki startegicznej interwencji zdefiniowane w diagnozie:</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Adaptacja do zmian klimatu i zwiększenie wykorzystania OZE (w tym agrowoltaiki) w zdywersyfikowanych formach, wzmocnienie roli partnerstwa jako ważnego ośrodka przemysłowego OZE. 2. Budowanie marki partnerstwa jako przestrzeni Slow Life, 3. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem inkubacji, form przedsiębiorczości okołorolniczej i turystycznej, stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej. 4. Wykorzystanie potencjałów umożliwiających odwrócenie lub wyhamowanie procesów depopulacyjnych na niektórych obszarach. 5. Rozwój mechanizmów współpracy i potencjału instytucjonalnego Partnerów w osiąganiu wspólnych celów w ramach Partnerstwa. <p>Realizacja projektu spowoduje szereg pozytywnych efektów w kilku obszarach funkcjonowania partnerstwa. Przede wszystkim przyczyni się do ograniczenia poziomu niskiej emisji co zostanie osiągnięte na poziomie minimum poprzez zmniejszenie zużycia energii z paliw kopalnych (gaz ziemny, węgiel kamienny etc...) na potrzeby obiektów wchodzących w skład partnerstwa. Projekt spowoduje tym samym obniżenie kosztów bieżących jest pozytywnie oddziaływując na ich stabilność finansową. Realizacja projektu spowoduje bezpośrednio powstanie nowych miejsc pracy związanych z eksploatacją nowopowstałych przedsiębiorstw mikroenergetycznych.</p> <p>W przypadku realizacji projektu w wariantcie dopuszczającym udział mieszkańców jego oddziaływanie będzie dotyczyło ograniczenia poziomu ubóstwa natomiast jego pośrednie oddziaływanie każdorazowo będzie podnosiło jakość życia mieszkańców, która ma znaczenie dla negatywnych procesów depopulacyjnych. Wspólna realizacja projektu przez partnerów z jednej strony wykorzysta istniejący potencjał realny a z drugiej będzie odpowiedzią na potrzebę dalszego rozwoju mechanizmów współpracy i potencjału instytucjonalnego Partnerów w osiąganiu wspólnych celów w ramach Partnerstwa.</p>
<p>Koncepcja projektu</p>	<p>Celem projektu jest dostosowanie obszaru partnerstwa do zmian klimatu oraz wzmocnienie roli partnerstwa jako ważnego ośrodka przemysłowego OZE.</p>

	<p>Projekt zakłada powstanie na terenie każdej z gmin wchodzących w skład partnerstwa mikroelektrowni poprzez budowę nowych lub modernizację istniejących instalacji fotowoltaicznych i/lub systemów magazynowania energii.</p> <p>W ramach realizacji projektu wykonane zostaną:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kompleksy instalacji fotowoltaicznych zlokalizowane na nieruchomościach zarówno zabudowanych jak i niezabudowanych (częściowo w formie agrowoltaiki). 2. Skierowane do mieszkańców obszaru partnerstwa akcje promocyjno-edukacyjne poświęcone technologiom produkcji energii z wykorzystaniem odnawialnych czystych i źródeł oraz ich znaczeniu dla środowiska. 3. Opracowanie studialne polegające na wykonaniu analizy, której wynikiem winno być wskazanie optymalnej formy eksploatacji powstałych mikroelektrowni z punktu widzenia współpracy gmin w ramach obszaru funkcjonalnego. Analizie będą poddane co najmniej formy: kalster(y) energetyczny, spółdzielnie energetyczne, społeczności energetyczne lub mniej sformalizowane porozumienia poprawy efektywności energetycznej i stanu środowiska.
Zgodność z celami	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projekt jest bezpośrednio zgodny z celem strategicznym A „CZYSTE ŚRODOWISKO I ZWIĘKSZENIE UDZIAŁU ENERGII PRODUKOWANEJ Z CZYSTYCH I ODNAWIALNYCH ŹRÓDEŁ” i jego celem operacyjnym A.1. „Poprawa stanu środowiska oraz środowiskowych warunków życia” - częściowa realizacja celu. 2. Projekt jest pośrednio zgodny z celem strategicznym C „GOSPODARKA OPARTA NA ENDOGENNYM POTENCJALE TWORZĄCA ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY” i jego celem operacyjnym „Stworzenie oferty turystycznej” - częściowa realizacja celu poprzez ochronę potencjału środowiskowego niezbędnego do rozwoju turystyki.
Okres realizacji	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przewidywany okres realizacji projektu (wdrożenia): 2022-2026. 2. Przewidywany okres jego eksploatacji (funkcjonowania): 2022-2052.
Terytorialny zasięg projektu	<p>Zasięg terytorialny projektu obejmuje nast. gminy wchodzące w skład Partnerstwa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Miasto i Gmina Prabuty, 2. Gmina Dzierzgoń, 3. Gmina Mikołajki Pomorskie, 4. Gmina Stary Targ, 5. Gmina Stary Dzierzgoń, 6. Gmina Ryjewo, 7. Gmina Gardeja.

Komplementarność z innymi projektami	<p>Projekt jest komplementarny z nast. projektami ujętymi w niniejszej strategii:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa efektywności energetycznej budynków jst Wschodniego Powiśla. 2. Edukacja w zakresie ekologii. 3. Wymiana indywidualnych źródeł energii elektrycznej w celu ograniczenia poziomu niskiej emisji. 4. Elektromobilność taboru gospodarki komunalnej jst Wschodniego Powiśla.
Produkty projektu i ich wskaźniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba powstałych mikroelektrowni fotowoltaicznych. 2. Liczba zrealizowanych akcji promocyjno-edukacyjnych. 3. Liczba wykonanych opracowań studialnych. 4. Liczba nowoutworzonych podmiotów zarządzających infrastrukturą mikroelektrowni.
Rezultaty bezpośrednie projektu i ich wskaźniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stopień zastąpienia energii pochodzącej z paliw kopalnych energią pochodzącą z czystych i odnawialnych źródeł. 2. Poziom wzrostu dochodów lub obniżenia kosztów jst wchodzących w skład partnerstwa. 3. Liczba bezpośrednio utworzonych miejsc pracy. 4. Poziom ograniczenia niskiej emisji.

Założenia projektu strategicznego nr 3

Tytuł projektu	Międzygminne Centrum Opieki Senioralnej
Lider projektu	Miasto i Gmina Dzierzgoń
Partnerzy	<p>5. Gminy wchodzące w skład Partnerstwa (Miasto i Gmina Prabuty, Gmina Dzierzgoń, Gmina Mikołajki Pomorskie, Gmina Stary Targ, Gmina Stary Dzierzgoń, Gmina Ryjewo, Gmina Gardeja).</p> <p>6. Lokalne organizacje pozarządowe</p>
Potrzeba realizacji projektu	<p>Na obszarze Partnerstwa podobnie jak w całym kraju obserwowany jest proces demograficznego starzenia się ludności. Przejawia się on wzrostem udziału osób starszych wśród ogółu populacji. Proces ten jest spowodowany m.in. niską liczbą urodzeń, wydłużaniem się przeciętnej długości trwania życia oraz ujemnym saldem migracji. W latach 2009-2019 liczba osób należących do kategorii wiekowej 60+/65+ wzrosła o 33,2%, a udział zwiększył się o 5,4 punktu proc. (z 16,5% do 21,9%). Prognoza ludności do 2050 roku zakłada wzrost o kolejne 7,4 punktu proc. w odniesieniu do roku 2019 . Istotnym problemem jest proces tzw. podwójnego demograficznego starzenia się, polegający na wzroście wśród osób starszych udziału osób sędziwych (80 lat i więcej lub 85 lat i więcej) .</p> <p>Diagnoza OP potwierdza wymienione problemy wskazując m. in. na : szybki wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (39% w ciągu 9 lat) oraz gwałtownie rosnący udział subpopulacji osób starszych tzw. starszych-starszych (80 lat i więcej) w ogólnej liczbie ludności OP.</p> <p>Podkreślić należy silny związek pomiędzy osiągnięciem zaawansowanego wieku a prawdopodobieństwem wystąpienia niepełnosprawności, długotrwałej, często obłożonej choroby. Tak więc rosnąca liczba seniorów przekłada się na wzrost zapotrzebowania na wsparcie . Jako wymagające w zdecydowanej większości przypadków stałego wsparcia traktowane są osoby mające 80 i więcej lat .</p> <p>Skala i waga zjawiska starzenia społeczeństwa wymaga podejścia systemowego, które w wielu elementach przekracza możliwości (finansowe, kadrowe) pojedynczej niedużej gminy.</p> <p>Rekomendacje specjalistów z zakresu gerontologii wskazują na przynajmniej dwa podstawowe elementy takiego systemu:</p> <p>(1) Jak najdłuższe podtrzymywanie autonomii i zapewnienie wysokiej jakości życia seniorów poprzez umożliwienie</p>

samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w którym przeżyli wcześniejsze etapy życia i do którego przywykli.

W tym przypadku szczególnego znaczenia nabierają: teleopieka, usługi sąsiedzkie, usługi opiekuńcze oraz infrastruktura środowiskowa, np. w postaci dziennych domów pomocy, klubów seniora.

- (2) Zapewnienie całodobowej opieki osobom starszym, które z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności nie można zabezpieczyć potrzeb w środowisku zamieszkania.

Potrzeba realizacji projektu wynika ze zidentyfikowanych na etapie diagnozy problemów i zasobów społecznych, które zostały jako potrzeba *podniesienie jakości opieki nad osobami starszymi, wykluczonymi oraz jakości opieki zdrowotnej*. W tym aspekcie przywołać można niektóre zidentyfikowane bariery rozwojowe:

1. W wymiarze społecznym (starzejące się społeczeństwo, słaba integracja społeczna),
2. W wymiarze instytucjonalnym (zbyt mała ilość kadry i wykwalifikowanych pracowników JST).

<p>Koncepcja projektu</p>	<p>Celem projektu jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koordynacja usług zdrowotnych z usługami społecznymi, rozwój opieki środowiskowej; - wsparcie gminnych instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie profesjonalizacji i zwiększenia jej innowacyjności pomocy osobom starszym; - zapewnienie poziomu zasobów opieki całodobowej na poziomie niezbędnym i adekwatnym do liczby osób, których stan zdrowia i sytuacja rodzinna uniemożliwiają zapewnienie jej w środowisku zamieszkania, - wspieranie aktywności seniorów, m.in. poprzez ułatwienie dostępu do usług świadczonych przez instytucje kultury, rekreacji i edukacji, wspomaganie rozwoju podmiotów zrzeszających osoby starsze oraz promowanie idei wolontariatu świadczonego przez osoby należące do tej kategorii wiekowej, - rozwój alternatywnych form wsparcia, takich jak usługi sąsiedzkie czy teleopieka; - wsparcie opiekunów osób zależnych m.in. poprzez rozwój opieki wytchnieniowej. <p>Zakłada się, że CENTRUM nie będzie powielato działań prowadzonych przez poszczególne gminy w zakresie: usług opiekuńczych, czy tworzenia miejsc aktywności dla osób starszych (kluby, UTW). Skupi się na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - działaniach diagnostyczno-koordynacyjnych umożliwiających wykorzystanie istniejących zasobów na terenie OP, dobre rozpoznanie potrzeb i alokację usług; - merytorycznym wspieraniu powstawania środowiskowych i alternatywnych form pomocy osobom starszym; - zapewnieniu opieki całodobowej dla osób starszych tego wymagających, a mieszkających na terenie OP poprzez wybudowanie odpowiedniego obiektu mieszkalnego oraz wspieranie powstawania i rozwoju gospodarstw opiekuńczych, rodzinnych domów pomocy.
----------------------------------	--

- zapewnieniu dziennej opieki dla osób starszych w gminach, które nie mają takich form opieki (w tym zapewnienie dowozu).

Elementy realizacji:

- pogłębiona diagnoza potrzeb, zasobów i potencjałów w zakresie wsparcia osób starszych i opracowanie scenariuszy rozwojowych;

- edukacja kadr profesjonalnych już pracujących w gminach oraz rozwój wolontariatu;

- działania na rzecz upowszechnienia innowacyjnych form wsparcia osób starszych w samorządach lokalnych OP oraz organizacjach pozarządowych;

- uruchomienie systemu monitorowania potrzeb i koordynowania usług dla osób starszych na terenie OP z wykorzystaniem sztucznej inteligencji;

- prowadzenie usług rehabilitacyjnych i specjalistycznych

- wybudowanie całodobowego obiektu mieszkalnego oraz pomieszczeń do opieki dziennej;

- utworzenie partnerskiej instytucji.

Zgodność z celami	<p>CEL strategiczny B Kształtowanie tożsamości kulturowej i budowanie infrastruktury społecznej oraz wspieranie aktywności i edukacji kształtującej kompetencje w zakresie zrównoważonego rozwoju i przedsiębiorczości</p> <p>CEL operacyjny II Zwiększenie dostępności, poszerzenie oferty i podniesienie jakości usług społecznych świadczonych mieszkańcom obszaru Partnerstwa</p>
Okres realizacji	<p>3. Przewidywany okres realizacji projektu (wdrożenia): 2022-2028. 4. Przewidywany okres jego eksploatacji (funkcjonowania): 2022-2052.</p>
Terytorialny zasięg projektu	<p>Zasięg terytorialny projektu obejmuje nast. gminy wchodzące w skład Partnerstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Prabuty -Dzierzgoń -Stary Dzierzgoń -Gardeja -Stary Targ -Ryjewo -Mikołajki Pomorskie
Komplementarność z innymi projektami	<p>Projekt jest komplementarny z ujętymi w strategii projektami: Projekt uzupełniający 1. "Łączmy się ze światem- Internet". (w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu seniorów). Projekt uzupełniający 7 - "Edukujmy, uczmy się" (w zakresie aktywizacji edukacyjnej seniorów).</p>
Produkty projektu i ich wskaźniki	<p>Liczba instytucji o charakterze Międzygminnego Centrum Opieki Senioralnej.</p>
Rezultaty bezpośrednie projektu i ich wskaźniki	<ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba miejsc stałego pobytu dla osób starszych wymagających całodobowej opieki; 2. Liczba miejsc dziennej opieki; 3. Liczba osób objętych opieką wytchnieniową 4. Liczba usług opiekuńczych, rehabilitacyjnych i specjalistycznych.

Przygotowane opisy projektów strategicznych należy traktować w sposób **funkcjonalny i celowy**, stanowiący propozycję projektów kompleksowych, ale w niektórych przypadkach, w zależności od możliwości formalnych, prawnych, finansowych i merytorycznych, **opracowane do realizacji również w formie wiązek działań, wyodrębnionych z opracowanej koncepcji**. W przypadku tym należy pamiętać o priorytetyzacji i wykonalności poszczególnych wiązek (elementów) projektów z nadrzędną ideą celowości realizacji zadań przez Partnerstwo.

Jednocześnie w ramach procesu wyłaniania projektów partnerskich oraz weryfikacji listy projektów strategicznych, konieczna jest **cykliczna refleksja** nad aktualizacją listy projektów strategicznych. Za proces ten odpowiedzialna jest Rada Partnerstwa, przy udziale pozostałych organów Partnerstwa, uwzględniając **współuczestnictwo partnerów społecznych**.

3.1. Projekty uzupełniające

Projekty uzupełniające stanowią ważny element wsparcia rozwoju Partnerstwa. Należy podkreślić, iż ich realizacja jest potrzebna do pełnej realizacji celów strategicznych Wschodniego Powiśla. Są to projekty, które Partnerstwo uznaje za ważne, są prawidłowo zintegrowane i partnerskie a także komplementarne do projektów strategicznych. Ich uzupełniający charakter wynika z poziomu dojrzałości fazy w jakiej się one znalazły na chwilę tworzenia strategii oraz wyniku procedury rangowania przeprowadzonej przez Partnerów.

Jednocześnie w obszarze działań i inwestycji, mających wpływ na realizację zamierzonych celów strategicznych, pojawiać się będą działania o charakterze **indywidualnym**, jednostkowym, grupowym z udziałem podmiotów spoza Partnerstwa. Działania te nie zostają uwzględnione w tekście Strategii, natomiast mogą mieć wpływ na **podniesienie efektywności** realizacji założeń i wyzwań dla Partnerstwa.

Lista projektów uzupełniających:

L.p.	TYTUŁ PROJEKTU	CHARAKTERYSTYKA	
		CECHA	OPIS
1	Łączmy się ze światem-Internet.	Kształt projektu	Położenie infrastruktury światłowodowej w gminach, podniesienie poziomu świadczenia usług elektronicznych, wzmocnienie kompetencji cyfrowych mieszkańców. Projekt zakłada również rozwój istniejących i utworzenie nowych e-usług.
		Zgodność z celami	D. II.

		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
2	Budowa dróg rowerowych.	Kształt projektu	Budowa ścieżek (dróg rowerowych) łączących miejscowości partnerstwa ułatwiających dostępność transportową lokalnej społeczności. Łącznie 50 km.
		Zgodność z celami	D.I.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
3	Turystyczno-edukacyjna Trasa powiślańska.	Kształt projektu	Wyznaczenie trasy Powiślańskiej łączącej historię, kulturę, ścieżki dydaktyczno-przyrodnicze i aktywny wypoczynek na terenie partnerstwa.
		Zgodność z celami	C.III.; C.II.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
4	Wspólne gospodarowanie odpadami (m.in. biokompostownia)	Kształt projektu	Utworzenie biokompostowni.
		Zgodność z celami	A.I.; i A.II.
		Wymiar terytorialny	Dzierzgoń, Stary Dzierzgoń, Stary Targ, Mikołajki (gminy pow. sztumskiego).
5	Wschodnie Powiśle obszarem wspólnego bilansu wodnego.	Kształt projektu	Sieć rowów, oczek, stawów, mających na celu zatrzymywanie wody opadowej. Odtworzenie melioracji.
		Zgodność z celami	A.I.; C.V.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
6	Poprawa efektywności energetycznej budynków. użyteczności publicznej	Kształt projektu	Przeprowadzenie audytów energetycznych obiektów i wykonanie ich termomodernizacji.
		Zgodność z celami	A.I.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
7	Edukujmy, uczmy się:	Kształt projektu	Udział w projektach mających

	edukacja przedszkolna, szkolna, edukacja nauczycieli, edukacja pozaszkolna.		na celu aktywizację uczniów i nauczycieli. Stworzenie centrum motywacji i kreowania nowych pasji, kształcenie w formule life for learning.
		Zgodność z celami	A.I.; B.I.; B.II. C.IV.; C.V.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
8	Rozwijamy otoczenie biznesu.	Kształt projektu	Rozbudowa sieci istniejących instytucji otoczenia biznesu oraz poszerzenie ich oferty.
		Zgodność z celami	C.I.; C.II.; C.III.; C.IV.; C.V.;
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy.
9	Zagospodarowanie osadów pościekowych poprzez budowę regionalnej instalacji.	Kształt projektu	Wybór i przygotowanie lokalizacji w celu realizacji budowy instalacji posiadającej zdolność do ostatecznego odbioru odpadów.
		Zgodność z celami	A2 (bezpośrednio) C.II., C.III. C.V.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
10	Zagospodarowanie kąpielisk na terenie partnerstwa.	Kształt projektu	Urządzenie miejsc okazjonalnego wykorzystywania do kąpieli nad jeziorami na terenie partnerstwa. Miejsca te będą kompletnie wyposażone m.in. w: miejsca parkingowe, wypoczynku, miejsce do kąpieli, miejsce dla ratowników, sanitariaty etc.
		Zgodność z celami	C.II.; C.III.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
11	Dostępność komunikacyjna-modernizacja dróg.	Kształt projektu	Projekt zakłada utwardzenie najpotrzebniejszych dróg gminnych zlokalizowanych na

			terenach wiejskich o łącznej długości 80-100 km. Dodatkowo przewidziano tworzenie połączeń międzygminnych. Ułatwi ruch lokalny i dostępność do ośrodków gminnych. Trzecim komponentem projektu jest modernizacja nawierzchni kolejnych 50 km. dróg powiatowych.
		Zgodność z celami	D.I.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
12	Wspólny system gospodarki odpadowej dla Wschodniego Powiśla.	Kształt projektu	Działania edukacyjne na rzecz podniesienia efektywności segregacji odpadów, wzrostu świadomości ekologicznej związanej z gospodarką odpadową, wspólne działania organizacyjne mające na celu ekonomizację procesu np. utworzenie grupy przetargowej.
		Zgodność z celami	A.I.; B.II.; C.III.; C.V.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
13	Natura Powiśla: sieć szlaków rowerowych na terenie Wschodniego Powiśla łączące największe atrakcje każdej gminy.	Kształt projektu	Budowa szlaków połączonych z planowanym/budowanym greenvelo oraz szlakiem EV 9 (nadwiślański) do najatrakcyjniejszych miejsc w naszym partnerstwie.
		Zgodność z celami	C.III.; C.II.; B.II.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
14	Centrum wsparcia szkół	Kształt projektu	Stworzenie partnerstwa/institucji na rzecz podniesienia kompetencji metodycznych nauczycieli oraz rozwoju

			potencjału edukacyjnego szkół (np.. Nowe technologie, organizacja pracy...)
		Zgodność z celami	B.II.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
15	Wspólna przetwórnica skratek pościekowych.	Kształt projektu	Utworzenie instalacji pozwalającej na odbiór skratek pościekowych z oczyszczalni funkcjonujących na terenie partnerstwa.
		Zgodność z celami	A.I.; A.II.; C.III.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
16	Elektromobilność w podmiotach wykonujących zadania własne gmin.	Kształt projektu	Systematyczna wymiana taboru pojazdów będących w użytkowaniu gmin lub ich jednostek na samochody elektryczne
		Zgodność z celami	A1
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
17	Sieć infrastruktury rekreacyjno - wypoczynkowej Wschodniego Powiśla.	Kształt projektu	Przygotowanie terenów inwestycyjnych. Inwestycja w kompleksy infrastruktury rekreacyjno – wypoczynkowej (budowa/modernizacja) w miejscowościach z obszaru partnerstwa, których celem będzie zwiększenie dostępu do obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i wypoczynkowej.
		Zgodność z celami	C.III. ; C.II.

		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
18	Opracowanie oferty turystycznej Powiśla Wschodniego i kampanii promocyjnej obszaru.	Kształt projektu	Projekt doradczy w zakresie tworzenia oferty turystycznej. Kampania promująca obszar partnerstwa oraz jego ofertę turystyczną.
		Zgodność z celami	C.II.; C.III.; C.IV.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
19	Program odbioru i unieszkodliwiania odpadów zawierających azbest.	Kształt projektu	Wsparcie indywidualnych gospodarstw w demontażu i utylizacji azbestu oraz dofinansowanie do nowego pokrycia dachowego.
		Zgodność z celami	A.I.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
20	Wspólny program zmniejszania emisji gazów cieplarnianych.	Kształt projektu	Wymiana indywidualnych źródeł ciepła, promocja odnawialnych źródeł energii oraz edukacja mieszkańców w ww. zakresie.
		Zgodność z celami	A.I.; C.II.; C.III.; C.IV.
		Wymiar terytorialny	Wszystkie gminy partnerstwa.
21	Międzygminne całoroczne centrum sportów wodnych.	Kształt projektu	Budowa nad jeziorem Dzierzoń (na terenie będącym własnością gminy Prabuty) centrum sportów wodnych (stacja, pomosty, keje, bosmanówka, wyciąg do nart wodnych).
		Zgodność z celami	C.III.; C.II.

		Wymiar terytorialny	Lokalizacja Centrum- gm. Prabuty (jez. Dzierzgoń), oddziaływanie/funkcja wszystkie gminy partnerstwa.
--	--	---------------------	---

4. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii

Wdrożenie Strategii Terytorialnej Partnerstwa wymaga wypracowania mechanizmów umożliwiających sprawne koordynowanie działań zaangażowanych partnerów. System zarządzania strategią powinien uwzględniać różne wymiary i przestrzenie do współpracy, komunikacji i koordynacji działań strategicznych. Konieczne jest zapewnienie sprawności organizacyjnej, technicznej i merytorycznej, do prowadzenia procesu strategicznego w przyjętym okresie czasu.

Rozwój Partnerstwa nieodłącznie związany jest z koniecznością ciągłych zmian, dostosowania się do zmieniających warunków, oczekiwań publicznych, reagowania na zmiany otoczenia społeczno-gospodarczego. Niezbędne jest skuteczne i właściwe odpowiadanie na te zmiany.

Konieczne jest także ustalenie w ramach partnerstwa stałego systemu komunikacji o strategii, jej zmianach, wyznaczenie stałych sposobów zapraszania do partycypacji.

4.1. Wymiar organizacyjny zarządzania strategią

Partnerstwo nie posiada zinstytucjonalizowanej formy prawnej ani wyodrębnionej formalnie struktury organizacyjnej, tym samym działa w oparciu o **ustaloną przy podpisywaniu listu intencyjnego strukturę organizacyjną**.

W strukturze organizacyjnej zarządzania strategią wyróżniamy:

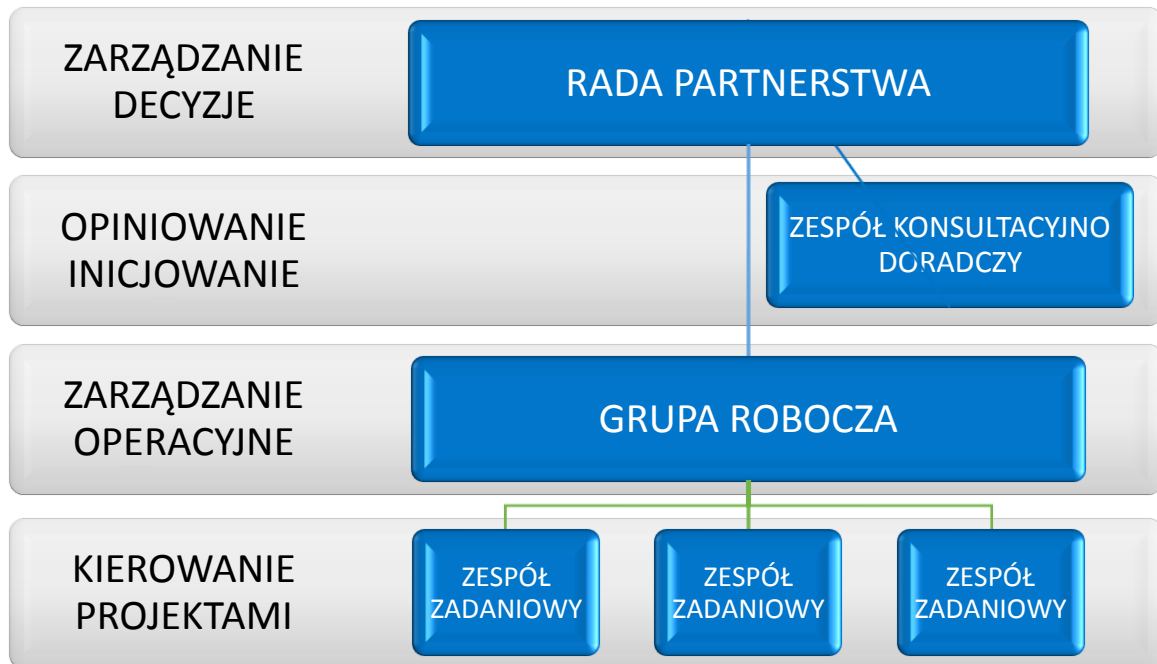
1. **Radę Partnerstwa**, w tym:
 - przewodniczącą Rady Partnerstwa,
 - koordynatora Partnerstwa - upoważniony do reprezentowania Partnerstwa w ramach kontaktów roboczych.
2. Radę Partnerstwa wspiera **Zespół Konsultacyjno-Doradczy** złożony z przedstawicieli partnerów społecznych i gospodarczych (przedstawiciele sektora publicznego, prywatnego, pozarządowego i autorytety lokalne).

3. **Grupę Roboczą**, w tym:

- koordynatora Grupy Roboczej,
- zespoły zadaniowe – powoływane doraźnie do opracowywania/realizowania zadań.

Struktura relacji pomiędzy poszczególnymi organami w procesie wygląda następująco.

Tabela: Struktura organizacyjna zarządzania strategią

Najwyższym organem o charakterze decyzyjnym jest **Rada Partnerstwa**. Podstawową rolą Rady Partnerstwa jest **wyznaczanie kierunków rozwoju Partnerstwa** oraz zatwierdzanie projektów i zadań, które mają za zadanie osiągnięcie zakładanych celów strategicznych.

W skład Rady Partnerstwa wchodzi burmistrzowie lub wójtowie gmin Partnerów lub osoby przez nich wskazane ze ścisłego kierownictwa Urzędów.

Główną funkcję koordynacyjną w stosunku do Rady Partnerstwa pełni przewodnicząca. Jej zadaniem jest ustalanie częstotliwości i trybu spotkań Rady Partnerstwa, uzgadnianie agend, monitorowanie procesu strategicznego. Przewodnicząca lub osoba przez nią wyznaczona podpisuje zatwierdzone przez Radę Partnerstwa dokumenty.

Funkcje łącznika Rady Partnerstwa z Grupą Roboczą, ekspertami, instytucjami zewnętrznymi pełni koordynator - upoważniony przez Radę Partnerstwa do reprezentowania Partnerstwa w ramach kontaktów roboczych, animowania wewnętrznej komunikacji.

Rada ustala skład Grupy Roboczej, monitoruje i nadzoruje jej pracę. Wybiera koordynatora Grupy Roboczej.

Tabela: Zakres zadań Rady Partnerstwa

Funkcja w Partnerstwie	Zakres zadań
<p>RADA PARTNERSTWA</p>	<p>ZADANIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Całościowe zarządzanie i nadzór nad realizacją strategii; 2. Dbalność o realizację celów strategii; 3. Podejmowanie decyzji o charakterze strategicznym; 4. Zatwierdzanie zmian w strategii oraz w składzie Partnerstwa; 5. Aktywny udział w realizacji strategii, w tym komunikacji PR 6. Animowanie kontaktów z interesariuszami, pełnienie roli ambasadorów Partnerstwa i Strategii. <p>ZASADY FUNKCJONOWANIA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rada Partnerstwa funkcjonuje na zasadach posiedzeń pod przewodnictwem Przewodniczącej(ego) lub osoby przez niego wyznaczonej. 2. Posiedzenia Rady Partnerstwa odbywają się nie rzadziej niż raz na pół roku. 3. Posiedzenia Rady Partnerstwa odbywają się w formie, miejscu i czasie wskazanym przez Przewodniczącą(ego) Rady Partnerstwa. 4. Przewodnicząca(y) Rady Partnerstwa informuje Członków Rady Partnerstwa o planowanym posiedzeniu nie później niż na 2 dni robocze przed planowanym terminem. 5. Rada Partnerstwa podejmuje decyzje w formie jednomyślnej deklaracji. 6. Wszystkie wytworzone dokumenty Partnerstwa wymagają akceptacji wszystkich Członków Rady Partnerstwa. W wyjątkowych, sytuacjach uniemożliwiających zebranie podpisów wszystkich Członków Rady Partnerstwa, zatwierdzenia dokumentu może dokonać Przewodnicząca(y) Rady Partnerstwa, po uzyskaniu uprzedniej informacji o akceptacji od wszystkich Członków Rady Partnerstwa. Brak sprzeciwu ze strony członka oznacza jego akceptację.

Rada Partnerstwa wspomagana jest głosem przedstawicieli partnerów społecznych i gospodarczych.

Kluczowym organem o charakterze technicznym jest **Grupa Robocza**. Podstawową rolą Grupy Roboczej jest **zarządzanie operacyjne**, warsztatowe, wspólne przygotowywanie rozwiązań proponowanych Radzie Partnerstwa mających na celu realizację celów strategicznych.

W skład Grupy Roboczej wchodzi przedstawiciele samorządów wchodzących w skład Partnerstwa, na bieżąco będący pracownikami Urzędów Gmin Partnerstwa. Wybór osób do Grupy Roboczej dokonywany jest przez kierownictwa gmin.

Pracą Grupy Roboczej kieruje wskazany przez Radę Partnerstwa Koordynator wybrany spośród jej członków. Grupa Robocza współpracuje z Radą Partnerstwa na zasadach podległości.

Tabela: Zakres zadań Zespołu Konsultacyjno Doradczego

Funkcja w Partnerstwie	Zakres zadań
KOMITET DORADCZY	<p>ZADANIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doradztwo; 2. Opiniowanie kierunków i celów strategicznych, realizacji strategii; 3. Rekomendowanie zmian w zakresie strategii; <p>ZASADY FUNKCJONOWANIA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Posiedzenia Komitetu Doradczego odbywają się w razie wystąpienia potrzeby (niezwłocznie), nie rzadziej niż raz na rok. 2. Posiedzenia Komitetu Doradczego odbywają się w formie, miejscu i czasie wskazanym przez Przewodniczącego Rady Partnerstwa. 3. Przewodniczący Rady Partnerstwa informuje Członków Komitetu Doradczego o planowanym posiedzeniu nie później niż na 5 dni roboczych przed planowanym terminem. 4. Komitet Doradczy wyraża swoje opinie w formie pisemnej lub ustnej i przekazuje je radzie Partnerstwa.

Tabela: Zakres zadań Grupy Roboczej

Funkcja w Partnerstwie	Zakres zadań
GRUPA ROBOCZA	<p>ZADANIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacja działań operacyjnych. 2. Współorganizowanie procesu strategicznego poprzez przygotowanie niezbędnych danych, informacji i materiałów wraz z propozycjami rozwiązań. 3. Bieżące monitorowanie postępów realizacji strategii i identyfikowanie ryzyk. 4. Przygotowywanie dla Rady Partnerstwa dokumentacji zmian w strategii oraz w składzie Partnerstwa. 5. Aktywny udział w realizacji strategii, w tym komunikacji zewnętrznej i PR. <p>ZASADY FUNKCJONOWANIA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Grupa Robocza funkcjonuje na zasadach ciągłych i regularnych spotkań w stałym składzie, pod przewodnictwem Koordynatora lub upoważnionej przez niego osoby. Spotkania mają charakter koordynacyjny, a poza terminami spotkań Grupa Robocza również realizuje swoje zadania. 2. Spotkania Grupy Roboczej odbywają się w razie wystąpienia potrzeby (niezwłocznie), co do zasady nie rzadziej niż raz w miesiącu. 3. Spotkania Grupy Roboczej odbywają się w formie, miejscu i czasie wskazanym przez Koordynatora Grupy Roboczej. 4. Koordynator Grupy Roboczej informuje Członków Grupy Roboczej o planowanym spotkaniu nie później niż na 2 dni robocze przed planowanym terminem. 5. Wszystkie wytworzone robocze produkty strategii (dokumenty) wymagają akceptacji wszystkich Członków Grupy Roboczej. Zatwierdzenia wersji roboczej produktu dokonuje Koordynator Grupy Roboczej, po uzyskaniu uprzedniej akceptacji od wszystkich Członków Grupy Roboczej. Brak sprzeciwu ze strony członka oznacza jego akceptację. 6. Wytworzone przez Grupę Roboczą dokumenty, Koordynator przekazuje do zatwierdzenia Radzie Partnerstwa.

Do realizacji szczegółowych zadań mogą być powoływane **Zespoły Zadaniowe**. Do zadań Zespołów Zadaniowych jest **praca nad konkretnym zadaniem**. W skład Zespołów Zadaniowych wchodzi upoważnieni członkowie GR oraz zaproszeni interesariusze i eksperci.

Tabela: Zakres zadań Zespołów Zadaniowych

Funkcja w Partnerstwie	Zakres zadań
ZESPÓŁ DORADCZY	<p>ZADANIA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Praca zadaniowa nad wyznaczonym zagadnieniem, np. projektem, inwestycją, komunikatem. 2. Przygotowanie propozycji rozwiązań. 3. Rekomendowanie realizacji zadania w wypracowany sposób. 4. Realizacja przyjętych zasad współpracy oraz zasad zarządzania strategią, w tym komunikacji wewnętrznej. <p>ZASADY FUNKCJONOWANIA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zespół doraźny funkcjonuje na określonych wewnętrznie zasadach i w ustalonym wewnętrznie składzie. 2. Zespół doraźny powoływany jest przez Przewodniczącego Rady Partnerstwa i podlega bezpośrednio Koordynatorowi Grupy Roboczej. 3. Zespół doraźny może składać się z przedstawicieli Grupy Roboczej Partnerstwa, jak również reprezentantów zewnętrznych.

Na każdym etapie wdrażania Strategii, wraz z jej rozwojem, rekomendowana jest stała **analiza funkcjonowania systemu organizacyjnego** i podjęcie decyzji kierunkowych o utrzymaniu bądź zmianach, np. reorganizacji zespołów i zależności między nimi, lub w kierunku dalszej instytucjonalizacji w celu poprawienia sprawności organizacyjnej, technicznej, koordynacyjnej, w tym również zmiany organizacyjne (formalne).

4.2. Aktualizacja strategii

Strategia jest dokumentem podlegającym stałej aktualizacji. Została przygotowana w 2021 roku i do jej przygotowania wykorzystano ówczesny stan wiedzy i wynikające z niego wnioski. Z powodu zmieniającego się otoczenia i warunków realizacji zakłada się regularny

proces aktualizacji strategii Partnerstwa. W zależności od kontekstu formalnego i merytorycznego proces ten może przyjąć formę:

- **aktualizacji strategicznej** - zmiany/modernizacji celów strategicznych,
- **aktualizacji systemu zarządzania**, wdrażania lub monitorowania,
- **aktualizacji listy projektów** (strategicznych lub uzupełniających).

Konieczność zmian może być inicjowana przez Partnerów i wynikać z analiz gminnych, jak również może wynikać z wniosków z monitorowania oraz ewaluacji przyjętej wersji strategii, zmian sytuacji społeczno-gospodarczej, itp.

Zakłada się, że **nie rzadziej niż raz na dwa lata**, Strategia będzie przedmiotem kompleksowej i pogłębionej oceny wszystkich jej elementów, z uwzględnieniem aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej, systemu finansowania, warunków formalnych i prawnych, i innych mających wpływ na jej efektywną realizację.

Na podstawie przeprowadzonej analizy formułuje się wnioski będące podstawą do podjęcia decyzji strategicznej przez Radę Partnerstwa, w zakresie zlecenia nowych prac diagnostycznych, ponownego procesu warsztatowego dotyczącego celów strategicznych, operacyjnych lub też do utrzymania dotychczasowych kierunków rozwoju.

4.3. Procedura wyłączenia/rezygnacji z uczestnictwa w partnerstwie

Zmiana składu Partnerstwa może nastąpić poprzez:

I. Rezygnację członka ze składu Partnerstwa.

Każdy członek partnerstwa może złożyć do Rady Partnerstwa deklarację o rezygnacji z członkostwa w partnerstwie. Rada Partnerstwa przyjmuje do wiadomości deklarację wystąpienia na najbliższym posiedzeniu i tym samym ogłasza nowy skład partnerstwa.

II. Przystąpienia do Partnerstwa nowego członka.

W tym przypadku zainteresowany podmiot składa do Rady Partnerstwa wniosek o dołączenie do partnerstwa składając jednocześnie deklarację o akceptacji zasad funkcjonowania Partnerstwa, założeń obowiązującej Strategii i włączeniu się w realizację jej postanowień. Rada Partnerstwa podejmuje decyzję na najbliższym posiedzeniu w sposób jednogłośny.

III. Usunięcie obecnego członka ze składu Partnerstwa.

W sytuacji uporczywego uchylania się od obowiązków przedstawicieli Partnera, które skutkuje negatywnym wpływem na funkcjonowanie Partnerstwa lub ogranicza możliwość

realizacji założeń obowiązującej Strategii Rada Partnerstwa może zaapelować do Partnera o powrót do aktywnego zaangażowania w wyznaczone zadania określając ich termin. W przypadku dalszego braku pozytywnej reakcji, Rada Partnerstwa w składzie pomniejszonym o członka Rady, którego dotyczy decyzja, może podjąć decyzję o usunięciu Partnera z Partnerstwa, w sposób jednogłośny, zawiadamiając o tym władze danego Partnera.

5. Wymiar merytoryczny zarządzania strategią

Na poziomie merytorycznym zarządzania strategią rozróżniamy takie aspekty jak:

- koordynacja spójność i przenikalność celów oraz projektów zawartych w strategii ze strategiami poszczególnych partnerów, i innymi dokumentami planistycznymi,
- koordynacje i bieżące monitorowanie spójności strategii Partnerstwa ze strategią regionalną i dokumentami wyższego rzędu.

Za zarządzanie realizacją strategii na poziomie merytorycznym odpowiadają przedstawiciele gmin w Grupie Roboczej w zakresie koordynacji spójności z dokumentami gminnymi, a koordynator Grupy Roboczej lub osoba przez niego wskazana w zakresie analiz spójności ze strategią regionalną i dokumentami wyższego rzędu.

Strategii Partnerstwa w odniesieniu do dokumentów o charakterze strategicznym na poziomie lokalnym:

- określa cele i projekty wspólne dla członków Partnerstwa, nie odbierając jednocześnie prawa do stanowienia polityki lokalnej przez poszczególne samorządy (strategie rozwoju);
- jest brana pod uwagę przy przygotowaniu dokumentów strategicznych na poziomie lokalnym (strategia rozwoju gminy, program rewitalizacji, plan gospodarki niskoemisyjnej, itp.), dokumentów planistycznych oraz finansowych (WPF);
- stanowi podstawę w negocjowaniu wsparcia z różnych dostępnych źródeł oraz włączania się w inicjatywy o charakterze regionalnym czy ponadregionalnym (współpraca z obszarami z regionów sąsiedzkich).

5.1. Wymiar społeczny zarządzania strategią

Wymiar społeczny dotyczy upowszechniania zapisów strategii wśród lokalnych interesariuszy oraz pozyskiwania kolejnych partnerów lokalnych dla realizacji zadań strategicznych.

Problematyka rozwoju Partnerstwa oraz realizacji jego strategii terytorialnej dołączana jest do systemu procesów konsultacyjno-partycypacyjnych i powinna znaleźć miejsce w następujących formach bieżącego kontaktu przedstawicieli Urzędów Partnerstwa z mieszkańcami ich gmin:

- spotkania burmistrza/wójta z mieszkańcami w tym zebrania sołeckie,
- informatory miejskie,
- coroczne procesy debat absolutoryjnych,
- spotkania z organizacjami pozarządowymi, itp.

Przyjmuje się następujące sposoby informowania społeczności o strategii, jej aktualizacji, o podejmowanych inicjatywach i działaniach partnerstwa, a także efektach tych działań dla lokalnych wspólnot:

- każdy z Partnerów tworzy na swojej oficjalnej stronie internetowej podstronę dotyczącą Partnerstwa,
- treść jednakowych komunikatów na powyższe podstrony ustala Grupa Robocza, do akceptacji przez Radę Partnerstwa,
- koordynator Grupy Roboczej pełni funkcję sekretarza medialnego Partnerstwa i przygotowuje komunikaty dla mediów,
- każdy z Partnerów przekazuje informacje o uchwalonej strategii, o jej aktualizacjach także za pośrednictwem innych używanych przez gminę komunikatorów,
- informacje o realizacji Strategii Partnerstwa włączane są do corocznej Informacji o stanie gminy.

6. System monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii

Planowanie strategiczne jest ciągłym procesem i aby osiągnąć zamierzone wyzwania strategiczne wymagane jest **stworzenie efektywnych mechanizmów** gwarantujących konsekwentne i skuteczne wdrażanie, monitorowanie i ewaluację efektów Strategii. Różne podmioty i organizmy publiczne, prywatne, społeczne będą miały wpływ na realizację głównego celu strategicznego, wykonalność projektów strategicznych, a także sposoby włączenia, kontroli społecznej.

W proces wdrażania Strategii, podobnie jak w proces jej tworzenia, zostaną zaangażowane wskazane **organy Partnerstwa, wraz z otoczeniem społeczno-gospodarczym**, tj. organizacje

pozarządowe, przedsiębiorstwa, partnerzy społeczni oraz gospodarczy, organizacje skupiające pracodawców, instytucje pomocy i integracji społecznej, lokalne grupy działania, szkoły i placówki prowadzące kształcenie, Lasy Państwowe, i inne.

Elementem kontroli społecznej i sposobem oceny skuteczności realizacji zamierzeń strategicznej jest system monitoringu i ewaluacji strategii, w którym kluczową rolę odgrywają skwantyfikowane wskaźniki realizacji strategii. Stanowią one podstawowy, chociaż nie jedyny, element walidacji skuteczności podejmowanych działań strategicznych. Analiza wskaźników i ich wartości stanowić może jedynie podstawę do formułowania wniosków, gdyż **wymaga każdorazowo komentarza strategicznego** w ocenie skuteczności.

6.1. Wskaźniki realizacji strategii

Każdy z celów strategicznych został opisany za pomocą **wskaźników rezultatu strategicznego** (RS), z określonymi wartościami bazowymi i docelowymi planowanymi do osiągnięcia na koniec okresu obowiązywania Strategii w 2030 roku, a także metodami pomiaru.

Tabela: Matryca wskaźników rezultatu strategicznego na potrzeby monitoringu celów strategicznych wraz z informacjami niezbędnymi do monitoringu

Cel strategiczny / Nazwa wskaźnika rezultatu strategicznego (RS)	Jednostka miary	Wartość bazowa (rok 2021)	Wartość docelowa (2030)	Źródło danych	Częstotliwość pomiaru
A. CEL STRATEGICZNY – Czyste środowisko i zwiększenie udziału energii produkowanej z czystych i odnawialnych źródeł					
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności	%	... (2019)	... (2030)	Dane z gmin	RAZ W ROKU
Ilość zmieszanych odpadów komunalnych na mieszkańca .	kg.	157 (2019)	90 (2030)	Raporty gmin	Raz w roku
Udział emisji CO2 w emisji krajowej	%	... (2019)	... (2030)	Raporty gmin, GUS (Instytut Ochrony Środowiska - Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami KOBIZE)	Raz w roku
B. CEL STRATEGICZNY KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI KULTUROWEJ I BUDOWANIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ ORAZ WSPIERANIE AKTYWNOŚCI I EDUKACJI KSZTAŁTUJĄCEJ					

KOMPETENCJE W ZAKRESIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI					
WSKAŹNIK MRL: Czytelnicy bibliotek na 1000 mieszkańców	osoba	101,1 (2019)	150 (2030)	GUS/MRL	RAZ W ROKU
Liczba osób korzystających z pomocy społecznej - osoby na 1 000 mieszkańców	os	110,44 (2019)	80 (2030)	Raporty gmin	Raz w roku
Liczba NGO	organizacja	163 (2019)	180 (2030)	GUS / MRL	Raz w roku
Średnia wyników ` egzaminów ośmioklasisty języka polskiego i matematyki	%	j.polski ... (2018) Matematyka ... (2018)	J_polski matematyka	<u>CKEiOK</u>	Raz w roku
C. CEL STRATEGICZNY GOSPODARKA OPARTA NA ENDOGENNYM POTENCJALE TWORZĄCA ATRAKCYJNE MIEJSCA PRACY					
Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców	Szt.	74,93 (2019)	85 (2030)	GUS/MRL	RAZ W ROKU
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto	zł	4418,45 (2019)	5000 (2030)	GUS/MRL	Raz w roku
Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem - średnia trzyletnia	%	4,19 (2019)	6 (2030)	GUS/MRL	Raz w roku
D. CEL STRATEGICZNY OGRANICZENIE WYKLUCZENIA TRANSPORTOWEGO I CYFROWEGO					
Udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w łącznej długości dróg gminnych i powiatowych (%) (dane powiatowe)	%	55,91 (2019)	65 (2030)	GUS/MRL	Raz w roku
Wypadki drogowe na 100 tysięcy ludności (średnia 3-letnia, dane powiatowe)	zdarzenia	87,01 (2019)	40 (2030)	GUS/MRL	Raz w roku
Ścieżki rowerowe na 10 tysięcy km2 powierzchni gminy	km	69,04 (2019)	400 (2030)	GUS/MRL	Raz w roku
Odsetek osób korzystających z usług administracji samorządowej za pomocą Internetu	%	...(2019)	20 (2030)	Raport gmin	Raz w roku

6.2. Monitorowanie i ewaluacja procesu wdrażania strategii

Aby móc zmierzyć efekt przyszłych działań na obszarze partnerstwa, a także trafnie reagować na niepożądane tendencje ustala się następujące zasady monitoringu i ewaluacji.

Monitorowanie powinno być procesem systematycznego zbierania, raportowania i interpretowania danych opisujących postęp i efekty programu. Tak rozumiany monitoring spełnia także rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. W monitorowaniu brać winny udział wszystkie podmioty zaangażowane we wdrażanie Strategii terytorialnej partnerstwa.

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celu głównego i celów szczegółowych Strategii jest dysponowanie **wiedzą na temat postępów** osiąganym w zakresie wdrażanego projektu strategicznego, ich skuteczności (efektywności) oraz **zdolność do reagowania na pojawiające się trudności i ryzyka** w realizacji założeń Strategii, w tym osiągnięcia zaplanowanych efektów w określonych terminach.

Monitoring wdrażania strategii w trakcie jej realizacji będzie polegał na ciągłym i systematycznym gromadzeniu i opracowywaniu informacji i danych zbieranych od poszczególnych realizatorów działań strategicznych.

Za nadzór nad monitorowaniem realizacji strategii odpowiada Rada Partnerstwa. Niezbędne dane będą gromadzone przez Grupę Roboczą, samodzielnie, lub poprzez dedykowany w tym celu Zespół Zadaniowy. Jednocześnie Grupa Robocza jest odpowiedzialna za zarządzanie ryzykiem, tj. identyfikację faktycznych i potencjalnych ryzyk, wraz z określaniem ich prawdopodobieństwa wystąpienia oraz skutków następstw (istotności).

W celu operacjonalizacji powyższych założeń, począwszy od roku 2023 zakłada się opracowywanie **Rocznych raportów o stanie realizacji Strategii**, zawierających każdorazowo co najmniej:

- Informacje w zakresie postępów w realizacji Strategii;
- Narzędzie **zarządzania ryzykiem**, aktualizowane i przeglądane w danym okresie;
- Przegląd aktualności **źródeł finansowania**;
- Podsumowanie z **rekomendacjami** dotyczącymi następnego okresu.

Raport ten, sporządzany będzie przez Grupę Roboczą i przedstawiany do zatwierdzenia przez Radę Partnerstwa, następnie będzie upubliczniany. Proces monitorowania może być wspierany przez ekspertów zewnętrznych.

Wnioski płynące z raportu (monitoringu) będą stanowiły podstawę do **ewentualnej aktualizacji strategii** poprzez modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń

strategicznych, w tym dokonywanie korekt wartości wskaźników w procesie realizacji zamierzonych działań.

Kluczowym narzędziem oceny skuteczności jest **ewaluacja**, która odbywa się w konkretnych momentach czasu i dotyczy analizy osiągniętych zamierzeń i rezultatów oraz ich wpływu na sytuację społeczno-gospodarczą Partnerstwa.

W strategii zakłada się ewaluację dwuetapową:

- **Ewaluację śródoterminową** (mid-term), przeprowadzoną w trakcie okresu jej obowiązywania, co najmniej raz, w połowie;
- **Ewaluację końcową** (ex-post), przeprowadzoną na zakończenie procesu wdrażania strategii.

Przedmiotem ewaluacji będzie przede wszystkim stopień osiągnięcia celów strategicznych, skuteczność osiągania rezultatów bezpośrednich, wpływ na środowisko społeczno-gospodarcze oraz głębokości zmian (trwałości). W systemie oceny uwzględnia się stosowanie poniższych kryteriów oceny:

- **Trafność** – zgodność interwencji ze zdiagnozowanymi wyzwaniami;
- **Efektywność** – relacja pomiędzy poniesionymi nakładami, a faktycznymi efektami;
- **Skuteczność** – stopień realizacji celów strategicznych;
- **Użyteczność** – faktyczna użyteczność i konsekwencje podjętych interwencji;
- **Trwałość** – stopień głębokości zmian.

Ewaluację strategii nadzoruje Rada Partnerstwa. Niezbędne dane wyjściowe będą gromadzone przez Grupę Roboczą, samodzielnie, lub poprzez dedykowany w tym celu Zespół Zadaniowy.

W celu operacjonalizacji powyższych założeń, zakłada się opracowywanie **Raportów ewaluacyjnych z realizacji Strategii**. Dopuszcza się udział ekspertów zewnętrznych w procesie tworzenia raportu ewaluacyjnego.

Wnioski płynące z raportu śródoterminowego będą stanowiły podstawę do **ewentualnej aktualizacji strategii** poprzez modyfikację poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych, w tym dokonywanie zmian systemu zarządzania, projektów strategicznych, przyjętych wskaźników. Wnioski płynące z raportu końcowego będą stanowiły podstawę do **programowania przyszłej strategii**, jako punkt wyjścia do kolejnych raportów i analiz diagnostycznych.

7. Opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych

Jedną z istotniejszych form współpracy samorządu terytorialnego ze społecznością lokalną jest **udział mieszkańców w tworzeniu samorządowych planów rozwoju**, jako elementy aktywnej partycypacji społecznej.

Na wszystkich etapach przygotowania strategii ważnym elementem było **aktywne włączenie mieszkańców** i reprezentujących ich podmiotów.

Proces zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych odbywał się w dwóch etapach:

Etap prac diagnostycznych, przygotowania danych, identyfikacji potencjałów i barier:

- wybór interesariuszy do procesu,
- badania i ankiety diagnostyczne.

Etap warsztatowy:

- możliwość uczestniczenia w pracach strategicznych poprzez ankiety związane z celami strategicznymi i wyborem projektów
- wymiana uwag i informacji z członkami Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa

Etap konsolidujący:

- uspołecznienie i możliwość wnoszenie uwag wniosków do zaproponowanej treści strategii Partnerstwa.

Działanie z zakresu partycypacji społecznej wspierały opracowanie niniejszej strategii co pozwoliło **dostosować misję, wizję i cele strategiczne Partnerstwa do potrzeb i oczekiwań interesariuszy**, a także uzyskać społeczną akceptację podejmowanych przedsięwzięć.

7.1. Kluczowi interesariusze

Kluczowi interesariusze, to wstępnie wyselekcjonowana na początku realizacji procesu strategicznego, przez poszczególnych Partnerów grupa współpracy mająca na celu dostarczenie wiedzy i informacji o sytuacji na obszarze Partnerstwa, zapewniając różnorodność wniosków i ocen w trakcie całego procesu. Głównym celem powołania jej była identyfikacja i zaproszenie do współpracy partnerskiej najważniejszych przedstawicieli,

reprezentantów, liderów obszaru Partnerstwa, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów opinii). Pozwoliło to na uzyskanie zróżnicowanych ocen i opinii od reprezentantów kluczowych środowisk w zakresie rozwoju Partnerstwa.

Wśród kilkudziesięciu interesariuszy znaleźli się przedstawiciele lokalnych środowisk – przedsiębiorstw, stowarzyszeń, fundacji, młodzieży, seniorów, radnych, kierowników jednostek, sołtysi i inni lokalni liderzy i autorytety.

7.2. Badania i ankiety

Bardzo ważnym elementem zbierania szerokich opinii społecznych było przeprowadzenie szeregu badań ankietowych wybranych grup społecznych z terenu partnerstwa.

I. Badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży,

Przeprowadzone online w styczniu 2021 roku. Wzięło w niej udział łącznie 300 osób. Badanie przeprowadzono w szkołach ponadpodstawowych, w których zarejestrowani są uczniowie mieszkający na terenie gmin Partnerstwa.

Głównym celem badania było zdobycie oraz uzupełnienie wiedzy (w odniesieniu do danych zastanych lub badań jakościowych) na temat planów życiowych i edukacyjnych młodzieży w kontekście ich zamieszkania na obszarach zagrożonych kryzysem i utratą kluczowych funkcji rozwojowych. Badanie diagnozowało trudności odnalezienia się młodych ludzi na rynku pracy, ich stosunku do przedsiębiorczości i aktywności życiowej, plany zawodowe oraz atrakcyjność osiedleńczą gmin z obszaru Partnerstwa.

II. Badanie opinii mieszkańców gmin obszaru Partnerstwa,

Ankieta aktywna była od 4 do 21 stycznia. Był to czas pandemii w związku z tym ankieta i jej promocja ograniczona była do kanałów elektronicznych. Próbę wypełnienia podjęło w sumie 737 osób, w pełni 342 osoby. Badanie było ogólnodostępne dla wszystkich zainteresowanych.

Głównym celem badania było poznanie opinii mieszkańców gmin z obszaru Partnerstwa o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostało wykorzystane przy planowaniu przez Partnerstwo kierunków rozwoju.

III. Badanie opinii lokalnych liderów,

Głównym celem badania było poznanie opinii liderów z obszaru Partnerstwa, z czterech grup interesów (liderów administracji, liderów gospodarki, liderów sektora społecznego i liderów

opinii) o miejscu, w którym żyją, sposobach korzystania z usług publicznych i potrzebach w tym zakresie. W efekcie badanie zostało wykorzystane przy planowaniu przez Partnerstwo kierunków rozwoju.

IV. Ankieta konsultacyjna celów Strategii oraz zgłaszania pomysłów na projekty i zadania

Prowadzona została we wrześniu 2021 roku, następnie przedstawiona na etapie diagnostycznym kluczowym interesariuszom, z możliwością zgłaszania uwag i komentarzy do projektu Strategii Partnerstwa.

Głównym celem konsultacji było uspołecznienie wniosków i założeń strategicznych, przekazanie do zaopiniowania przez przedstawicieli lokalnego środowiska, reprezentującego kluczowych interesariuszy obszaru Partnerstwa i wypracowanie wspólnej, społecznie akceptowanej wersji Strategii Terytorialnej.

V. Spotkania warsztatowe zdalne i bezpośrednie

Od marca do września 2021 roku prowadzone były spotkania warsztatowe Grupy Roboczej i Rady Partnerstwa, na które otwarte zaproszenie mieli interesariusze, sporadycznie w nich uczestnicząc.

7.3. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania i oceny strategii

Zaangażowanie środowiska społecznego we wdrażanie i ocenę Strategii jest kluczowym warunkiem jej sukcesu. Na tym etapie szczególnie ważna będzie także współpraca międzysamorządowa i międzysektorowa, z uwagą na przewidywaną rolę również otoczenia zewnętrznego w stosunku do organizacji Partnerstwa.

Udział społeczeństwa w realizacji określonych działań w ramach realizacji strategii musi być oparty na przejrzystych zasadach spełniając co najmniej następujące kryteria:

- trafność działań powiązanych z obszarem problemowym, w którym jest realizowana strategia, a partnerzy powinni posiadać potencjał pozwalający na aktywne uczestnictwo w prowadzonych pracach;
- optymalność – osiągnięcie optymalnej reprezentacji społeczeństwa, aby ich głos był widoczny w procesie;
- bezstronność – umożliwienie podejmowania decyzji w sposób neutralny, na podstawie obiektywnych kryteriów, a nie partykularnych przekonań, uprzedzeń, czy preferencji, bez faworyzowania którejkolwiek ze stron;
- efektywność – działanie w sposób możliwie najskuteczniejszy, przy optymalnym zaangażowaniu środków, wiedzy i kapitału ludzkiego;

- prawo do uczestnictwa – zapewnienie udziału właściwych przedstawicieli społeczeństwa we wszystkich etapach realizacji strategii.

Partycypacja społeczna na tym etapie realizacji strategii uwzględniać będzie **aktywny udział mieszkańców** poprzez zaplanowanie szeregu działań:

- badania sondażowe i ankiety na temat oceny procesów, które zaszły na obszarze partnerstwa w trakcie wdrażania strategii – badanie odbędzie się podobnie jak na etapie przygotowywania strategii poprzez ankiety internetowe skierowane do wskazanych grup społecznych;
- debaty z władzami publicznymi i partnerami społeczno-gospodarczymi na temat efektów zrealizowanych działań;
- zbieranie opinii o realizacji strategii zgłaszanych różnymi kanałami, zarówno do przedstawicieli poszczególnych Partnerów (samorządów), jak i bezpośrednio do organów Partnerstwa.

8. Źródła finansowania – potencjalne źródła finansowania dla poszczególnych projektów

Wszystkie projekty planowane do realizacji w ramach Strategii, w tym również wyłonione w ramach procesu jej aktualizacji będą zakładać udział zewnętrznych źródeł finansowania – współfinansowanych w całości lub częściowo, w oparciu o bezzwrotne środki zewnętrzne.

Kluczowe źródło finansowania wszystkich inicjatyw strategicznych stanowić będą środki funkcjonujące w ramach różnych polityk UE, w tym Polityka Spójności UE, Wspólna Polityka Rybołówstwa, Wspólna Polityka Rolna oraz instrumenty w ramach Europejskiego Planu Odbudowy.

Obecnie programowana Polityka spójności na lata 2021-27 obejmie m.in. następujące fundusze:

I. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Służący wzmocnieniu spójności gospodarczej i społecznej Unii Europejskiej. Ma on łagodzić dysproporcje w rozwoju europejskich regionów i zmniejszać braki w zakresie rozwoju regionów znajdujących się w najmniej korzystnej sytuacji.

II. Fundusz Spójności

Służący redukowaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz promowaniu zrównoważonego rozwoju. W jego ramach realizowane są strategiczne projekty w obszarach ochrony środowiska i transportu, w tym transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T).

III. Europejski Fundusz Społeczny+

Ma być głównym narzędziem UE służącym zwiększaniu spójności społecznej i gospodarczej, odpowiadaniu na wyzwania rynku pracy i wyzwania społeczne oraz stymulowaniu zrównoważonego rozwoju gospodarczego poprzez inwestowanie w kapitał ludzki. EFS+ będzie obejmować obecnie rozproszone instrumenty: EFS, Inicjatywę na rzecz osób młodych (YEI), Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) oraz Europejski Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych (EaSI).

IV. PROW

Stanowi drugi filar Wspólnej polityki rolnej Unii Europejskiej, utworzony w celu wspierania polityki rozwoju obszarów wiejskich w zakresie gospodarczym, środowiskowym i społecznym. Program realizowany jest w ramach Wieloletnich Ram Finansowych i umożliwia władzom krajowym, regionalnym i lokalnym opracowanie własnych wieloletnich programów rozwoju obszarów wiejskich. Program finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i funduszy regionalnych lub krajowych

Realizacja funduszy następować będzie poprzez programy na poziomie krajowym i regionalnym.

8.1. Programy – poziom krajowy

Na poziomie krajowym realizowane będą następujące programy:

1. Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko (FENIKS)

Następca Programu Infrastruktura i Środowisko (POLIŚ). Program przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. FENIKS wesprze również inwestycje transportowe oraz dofinansuje ochronę zdrowia i dziedzictwo kulturowe. Planowany budżet to: ponad 25 mld euro.

2. Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)

Program jest kontynuacją dwóch wcześniejszych programów: Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (POIG) oraz Inteligentny Rozwój 2014-2020 (POIR). FENG będzie wspierał realizację projektów badawczo-rozwojowych, innowacyjnych oraz takich, które zwiększają konkurencyjność polskiej gospodarki. Z programu będą mogli skorzystać m.in.

przedsiębiorcy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji. Planowany budżet to ok 7,9 mld euro.

3. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 (FERS)

Następca Programu Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Główne obszary działania FERS to: praca, edukacja, zdrowie oraz dostępność. Program będzie wspierał projekty z zakresu: poprawy sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenia dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienia opieki nad dziećmi, podnoszenia jakości edukacji i rozwoju kompetencji, integracji społecznej, rozwoju usług społecznych i ekonomii społecznej oraz ochrony zdrowia.

4. Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)

Jest następcą programu Polska Cyfrowa (POPC), który w latach 2014-2020 wspierał cyfryzację w Polsce. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na: zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego internetu szerokopasmowego, udostępnieniu zaawansowanych e-usług pozwalających w pełni na elektroniczne załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców, zapewnieniu cyberbezpieczeństwa w ramach nowego dedykowanego obszaru interwencji, rozwoju gospodarki opartej na danych, wykorzystującej najnowsze technologie cyfrowe, rozwoju współpracy międzysektorowej na rzecz tworzenia cyfrowych rozwiązań problemów społeczno-gospodarczych, wsparciu rozwoju zaawansowanych kompetencji cyfrowych, w tym również w obszarze cyberbezpieczeństwa dla jednostek samorządu terytorialnego (jst) i przedsiębiorców. Planowany budżet FERC to ok. 2 mld euro.

8.2. Program regionalny - Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027

Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 będzie jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 (SRWP). W czasie przygotowywania strategii Partnerstwa trwa jego konsultowanie. Tematyczny zakres programu regionalnego odpowiada zapisom pięciu Regionalnych Programów Strategicznych (RPS) w zakresie: bezpieczeństwa środowiskowego i energetycznego, bezpieczeństwa zdrowotnego i wrażliwości społecznej, edukacji i kapitału społecznego, gospodarki, rynku pracy, oferty turystycznej i czasu wolnego oraz mobilności i komunikacji. FEP będzie współfinansowany z dwóch funduszy: EFRR i EFS+.

8.3. Pozostałe źródła finansowania

Jednocześnie, poza finansowaniem ze środków pochodzących z programów unijnych rekomenduje się wykorzystanie innych źródeł finansowania, tj.

- Krajowy Plan Odbudowy (KPO) przygotowywany na podstawie Europejskiego Planu Odbudowy.
- Inicjatywy krajowe, tj. Nowy gospodarczy Polski Ład, Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg Samorządowych, Program Inwestycji Strategicznych.
- Inicjatywy regionalne i lokalne, tj. Kujawsko-Pomorska Mała Infrastruktura Sportowa, środki Lokalnych Grup działania.
- Narodowy Plan Szerokopasmowy.
- Środki sektora prywatnego, np. w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.
- Środki instytucji finansowych i kredytowych, kredyty bankowe.
- Środki własne samorządów wchodzących w skład Partnerstwa, jako podstawowe źródło realizacji podstawowych inicjatyw i uzupełniania wymaganych wkładów własnych przy finansowaniu zewnętrznym.

Niewykluczone jest wykorzystanie rozwiązań hybrydowych, mieszanych, polegających na zaangażowaniu we współfinansowanie projektów, kilku środków, w tym sektora prywatnego. Ważnym źródłem dofinansowania realizacji planowanych projektów, który również może być brany pod uwagę przez jednostki sektora finansów publicznych, mogą być zwrotne kredyty na wydatki inwestycyjne.

Wskazane powyżej przykładowe źródła finansowania należy rozpatrywać jako katalog otwarty, który może ulec zmianom, z uwagi na aktualnie opracowywaną nową perspektywę finansowania 2021-2027. Czas realizacji projektów nastąpi w latach 2022-2031. Tym samym należy zakładać, że w tym okresie pojawią się również inne programy dofinansowujące skierowane na rozwój inwestycji w samorządach.

W tym celu w strategii założono **coroczny przegląd źródeł finansowania w ramach rocznych raportów** w procesie monitorowania, co daje gwarancje ciągłej aktualizacji i dostosowywania najlepszych źródeł finansowych do realizacji zamierzonych inwestycji.

